

Tijding 2002 - 3

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied
ten zuiden van Bergen op Zoom,
omvattende de plaatsen Hoogerheide,
Huijbergen, Ossendrecht, Putte en
Woensdrecht.

Tijding

2002 - 3

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

25^e jaargang december 2002

VOORAF.

Allereerst past een woord van dank aan de familie Louis en Mariët van den Bergh. Gedurende ruim 9 jaar hebben zij zich gewijd aan de typografische en vaak ook inhoudelijke verzorging van Tijding. Er is een nieuwe redactieraad in oprichting, die dit werk zal gaan overnemen.

In deze aflevering wordt aandacht besteed aan de watersnood van 1953. Enkele ooggetuigenverslagen proberen ons zich in te doen leven in deze ramp. Daarnaast is een gedeelte van een scriptie van twee leerlingen van een middelbare school opgenomen. Het leek ons interessant kennis te maken met de wijze waarop de jongeren omgaan met deze ramp. De heren E. van Meir en P.J. van den Bussche danken we hartelijk voor de toestemming de interviews mee over te mogen nemen. Het is uiteindelijk ook gelukt enkele foto's ter publicatie ter beschikking gesteld te krijgen.

In Woensdrecht spelen weer "kerkperikelen". In deze aflevering vindt U het ontstaan van deze parochie ± 1886 gezien door de bril van de eerste pastoor zelf. We hebben zijn taalgebruik en idioom in tact gelaten.

Tevens in Woensdrecht speelt het verhaal over de kermis met zijn cafés en draaiorgels.

Vervolgens vindt U een kort exposé over de Vennen in en rond Mattenburgh.

Besloten wordt met een aanvulling op "De Trapkesberg", de "Dobbe Wietjes" en een nagekomen felicitatie bij gelegenheid van het zilveren jubileum.

Inhoud Tijding 2002-3:

Inhoudsopgave	Blz.
Watersnood 01-02-53 :De Watersnood in 1953, door J. Colpaart	3
De Watersnoodramp 1953, door Klaas Hoogwater	5
Brief aan Tanny Stoutjesdijk, mevr. Stoutjesdijk	7
Werkstuk over de watersnood, Anniek Michielsen en Daphny Iriks.	10
Woensdrechtse kermis anno 1933 , door B. Adriaansen	21
Geschiedenis van het ontstaan van de Parochie Woensdrecht, door A. v. Mens	33
Dobbele Wietjes, door B. Adriaansen	50
Eeuwenoude Vennen in het Woensdrechtse landschap, door A. van Zunderd	52
Aanvulling op "Trapkesberg", door P. Verpraet	56
Geachte redactie, door A. Verswijveren	57
Informatie voor de lezers over de vereniging	58

WATERSNOOD 01 – 02 – 1953.

Over de watersnood zijn weinig foto's en gegevens overgeleverd. Men had wel andere zaken aan het hoofd dan plaatjes te schieten.

De heer Colpaart en Hoogwater getuigen in bijgaande artikelen over hoe het was. We geven hun relaas zo authentiek mogelijk weer. De brief is van Mevr. Stoutjesdijk aan haar dochter. In het tweede deel maken we kennis met de visie en interesse van twee 16-jarigen.

De watersnood in 1953.

Mijn ervaringen spelen zich af in de Caterspolder en een deel van de Völckerpolder in de nacht van 1 – 2 – '53.

's Nachts zijn wij om drie uur uit bed gekomen vanwege de zware storm en vooral door de hoge waterstand aan de zeedijk van de Caterspolder.

Op zaterdagavond zijn we op de zeedijk gaan kijken hoe het er bij stond met het water. We zagen tot onze schrik dat het water niet wegging. We schrokken dat er nog zoveel water stond, terwijl het eb was.

Na een slapeloze nacht door het gebulder van de storm zijn we rond 3 uur opgestaan en weer naar de zeedijk gaan kijken. Hier hadden we een schuilplaats in het observatiegebouw van Defensie. Dit gebouwtje stond boven op de dijk van de Hoogerwaardpolder en de Caterspolder.

Toen wij daar aankwamen stond het water nog maar \pm 1 meter beneden de kruin van de dijk. Wij zijn toen direct teruggedaan naar huis om wat runderen op te halen. Met de runderen aan een touw moesten we al over de hoge koppen van het naast gelegen land lopen, omdat de toegangsweg reeds onder water stond. De sloten liepen al over. Ondertussen was het vee vastgebonden aan een schrikhek boven op de oprit naar de Hoogerwaardpolder.

In het gebouwtje, wat er nu nog staat, zaten we betrekkelijk veilig.

Het zal ongeveer 5 uur geweest zijn, dat wij zagen dat het opkomende water aan het zakken was. Dat observeerden we nauwlettend. Na verloop van \pm een uur steeg het water weer. Wij wisten op dit moment niet dat bij het zakken van het water de dijken in de Bergse en Halsterse polders doorgebroken waren. Eerst later is dit ons ter ore gekomen.

Daarna is het water weer over de dijk gelopen. Dat heeft niet zo erg lang geduurd. Tegen dat het licht werd, zakte het water langzaam.

Wij stonden nog steeds bij het gebouwtje toen Jan Dalebout uit de Völckerpolder aan kwam lopen. Hij vertelde ons dat Achttienhuizen helemaal tot bijna de dakgoten onder water stond. We vroegen ons vertwijfeld af of niet alle mensen verdronken waren.

Wij hebben toen direct de vliegbasis gebeld en om hulp gevraagd.

Half voor de middag kwam de genie met boten om de mensen vanuit de huizen te halen via de dakgoten. Zelf heb ik nog mensen afgevoerd naar familie in Hoogerheide. De familie Heijboer dreef met bed en al tegen de zolder. Door een gat in de zolder te maken, zijn ze gered. In Achttienhuizen is niemand verdronken. Tragisch is dat de kinderen van de familie Nijssse verdronken zijn.

Bij controle van de zeedijk in de Caterspolder bleek dat bij het overlopen van het water toch flinke gaten aan de binnenkant van de dijk waren geslagen. De klei was er tot aan het zand afgespoeld en het had niet lang meer moeten duren of de dijk was doorgebroken.

Op zondagmiddag is dan de dijk, na aanvoer van zand dat met man en macht in zakken is gedaan, ermee versterkt.

Op 1 februari '53 wisten wij nog niet wat voor een ramp zich in Zeeland voltrokken had.

Woensdrecht, oktober 2002.

Jan Colpaart.

Het gezamenlijke graf van de kinderen Nijssse in Ossendrecht. Foto A. Kil.

Zicht op een van de ondergelopen polders. Foto L. Timmermans

De Watersnoodramp 1953.

Het water bij de dijkdoorbraak op 1 februari 1953 kwam met zo'n geweld de Anna-Mariapolder instromen, dat de slaperdijken het meestal ook begaven. Duikers en sluisjes stonden gewoon open, of er zaten geen deuren meer in, zodat het water vrij spel had. De polders ten zuiden en westen van Ossendrecht hebben allemaal in meer of mindere mate schade ondervonden van het zoute zeewater. Ook de polders ten noorden van Ossendrecht en ten westen van Woensdrecht kregen hun deel van deze ramp. Vooral omdat de natuurlijke lozing van eb en vloed helemaal ongedaan was geraakt. Vooral de Vólckerpolder kreeg heel veel water, op sommige plaatsen wel tot 2.30 meter hoog.

Op deze bewuste historische zondagmorgen waren de heren Colpaart en Hoogwater al vroeg op pad.

De heer Colpaart had het vliegveld van Woensdrecht om 7 uur 's ochtends al gewaarschuwd dat er veel water in de Vólckerpolder stond.

Het vliegveld meldde dit vervolgens weer aan de vaartuigendienst van de landmacht, die gelegerd was te Geertruidenberg.

Rond 11 uur arriveerde er een eenheid in de nabijheid van de Vólckerpolder. Daar ontvingen ze van de heren Colpaart en Hoogwater aanwijzingen en inlichtingen over de situatie in de polder. De commandant gaf hierop meteen toestemming voor het lossen van twee rubber vouwboten, die waren uitgerust met het nodige gereedschap.

De luitenant der genie en een manschap gingen mee en de bestuurder bleef bij de truck. De rest van het konvooi kreeg opdracht om snel verder te rijden richting Zeeland.

Al gauw waren de twee boten over de dijk gedragen en op de plaats des onheils te water gelaten. Op de vraag van de luitenant, wie er kon roeien meldden de heren Colpaart en Hoogwater zich.

De heer Colpaart ging met een manschap van de vaartuigendienst in de ene boot. In de andere boot gingen de luitenant met de Hoogwater.

Ook was daar de heer Minderhout al enige tijd ter plekke en hij had het rampgebied met een klein bootje verkend. Hij dirigeerde de ene boot naar de familie Engelaar, waar de oude mevrouw nog op de zolder was, tezamen met enkele jongere familieleden.

De heer Colpaart zag kans om deze oude vrouw uit haar benarde positie te bevrijden. Hij droeg haar over het schuine dak van hun schuur naar de boot. Ook de overige familieleden werden gered.

Vaartuig nummer twee werd door de heer Minderhout naar een ander huisje gestuurd, waar de twee oudjes Heijboer op hun bed tegen het plafond lagen te dobberen en op het punt stonden te verdrinken. De luitenant hakte met een bijl vliegensvlug een gat in het dak en keek toen eerst door het trapgat waar ongeveer het bed dreef om vervolgens een gat in de zolder te hakken.

Snel heeft hij toen beide mensen van hun bed gehesen en samen met Hoogwater, die de boot in bedwang hield, daarin overgebracht. Dat was geen peulenschilletje bij een golfslag van ongeveer 1,50 meter. Ook boot nummer een had met dezelfde problemen te kampen.

Ook de andere inwoners van het gehucht werden door de beide boten snel op de dijk gezet.

De heer Jacobs Michielsen bracht de mensen met zijn auto naar een inmiddels daarvoor gecreëerd opvangcentrum in Hoogerheide. Van daaruit konden de meeste mensen naar familie of kennissen gaan om op verhaal te komen.

De oudsten van Engelaar hadden van tevoren nog kans gezien enkele van hun dieren op het droge te brengen, Maar toen men terug wilde om de overige dieren te redden, werd hun de pas afgesneden door het snel opkomende water, waarin alles werd verzvolgen wat er nog was.

Ook de Nieuw-Hinkelenoordpolder had wateroverlast. Boerderij Ant. v.d.Eijnden.
Foto L. Timmermans.

Op de Langeweg stond het water 1 meter hoog. Geheel links achter: Hoeve Lindonk.
Foto B. Adriaansen.

Na dit alles heeft de heer Minderhout enkele mensen naar de boerderij van de familie Nijssen gedirigeerd, zo'n 500 meter verderop, waar op dat moment 5 kinderen van de familie aanwezig waren. Hun ouders woonden niet meer op de boerderij maar in Kapelle.

Men was daar in de vroege ochtend gewaarschuwd door de heer Huyps, de havenmeester, die te voet over de dijk was komen lopen. Enkele dieren heeft men nog op het droge kunnen brengen, maar bij de tweede poging om hun vee te redden, werden de kinderen Nijssen door het water overvallen en honderden meters meegesleurd en zijn zij tenslotte verdronken.

Twee meisjes en drie jongens verloren hierbij hun jonge leven.

Twee paarden stonden nog op een mesthoop en konden zichzelf niet bevrijden. Maar de heer Minderhout haalde met zijn kleine bootje een lang touw uit de schuur en wist dit zodanig om de hals van de paarden te strikken, dat men deze dieren een voor een naar de kant kon trekken met de hulp van wat toegestroomde mensen, die op de dijk hadden staan kijken.

En al die tijd wist men niet wat voor drama zich hier die ochtend had afgespeeld. Hoe het zich precies heeft voltrokken zal wel altijd een raadsel blijven.

Duidelijk is wel dat de heer Minderhout met zijn inzicht, kordaatheid en kennis van zaken een grote bijdrage heeft geleverd aan de redding van Völckerdorp.

Woensdrecht, oktober 2002.

Klaas Hoogwater

Brief van Mevrouw Stoutjesdijk-Geluk aan haar dochter Tanny op 1 februari 1953.

Zondagavond

Lieve Tanny,

Je zult wel weten wat hier is gebeurd. Tanny het is ontzettend, heel ons boerderij staat onder water. We zijn allemaal gezond hoor. Rien is bij Poel en wij zijn bij Blommerde. Overal drijven de beesten dood, meestal koeien. Van ons is alles gered hoor. De paarden en koeien staan bij Frans Hugens.

We zijn met de auto over Zandvliet naar Putte gereden, want we konden niet meer langs het kantoor, daar sloegen de golven over de weg. Het is alles water wat je ziet. Het is noodweer geweest. Om half 8 werden we geklopt dat we moesten vertrekken. We hebben nog tot ongeveer 1 uur op de boerderij gebleven, toen kon het niet meer.

De meubels zijn op zolder alleen de vloerbedekking ligt nog. Vanmiddag stond het water al aan de voordeur dus zal nu wel binnenstaan. We hebben zoveel mogelijk gerede. Fam. Poel heeft veel voor ons gedaan. Ook Miel Vos heeft veel hulp gehad. De vrouw van Piet Willemsens en kinderen hebben ze van de zolder gehaald met een boot, ook Sjors van de kaai en nog meer andere mensen. Alle polders staan onder water. Morgen gaan we proberen wat van Tholen iets te weten. Tanny maak je niet ongerust over ons. Het is allemaal vreselijk maar toch weer goed afgelopen.

Ik Hoop dat je de brief vlug hebt. Dan hoef je je niet ongerust te maken. Van Donderdag gaat niets door. Als het kan mag je Vrijdag naar huis komen, is het niet te doen hoor je het wel we zullen hopen dat het wel kan. Hoe lang we hier kunnen blijven weten we niet, het is te hopen dat we weer gauw naar de polder kunnen.

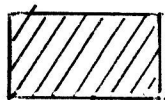
We hadden ook bij Poel kunnen komen. Ook dokter Dekkers hadden we mogen komen.

Voor Rien is het ook wel erg hij heeft zo alles meegemaakt en is nog wat nerveus. En bij ons kan hij niet slapen want hebben van ons geen enkel bed mee kunnen nemen.

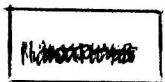
Tanny houdt je flink met ons alles heel goed. Moed houden op Vrijdag. Veel liefs en groeten van ons allen.

Moe.

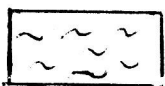
Gegevens bij de kaart hiernaast.

Nog niet ingepolderd op 01-02-53

Dijkdoorbraken 1, 2 en 3 van resp. 120 m, 20 m en 50 m.

Ondergelopen polders (niet op de kaart de Zuidpolder en de Noordpolder)

4. De familie Nijssse
5. De familie Vogelaar
6. De familie Huijps
7. De brug over de Kil.
8. De plathoeve

De Plathoeve in de Anna-Mariapolder.

WERKSTUK OVER DE WATERSNOOD (gedeelte)

Door Anniek Michielsen en Daphny Iriks.

OSSENDRECHT.

Hoe heeft dit alles plaatsgevonden? Wat is er precies gebeurd? Wat zijn de gevolgen? Dit zijn stuk voor stuk vragen, die door je hoofd tollen als je denkt aan de watersnood. Om deze vragen te kunnen beantwoorden voor jezelf en voor anderen, zul je dingen moeten onderzoeken en uitpluizen. Ossendrecht heeft voor een deel een rol gespeeld in de watersnoodramp. De polders van Ossendrecht stonden onder water.

Wat was het eerste moment waarop de mensen in Ossendrecht van de ramp afwisten?

Het was 's ochtends vroeg op 1 februari dat de zeedijk van de Vijdtpolder door brak op 4 plaatsen. Dit heeft mede plaats kunnen vinden doordat de polders in Ossendrecht erg laag liggen.

Daardoor overstroomde de polder (circa 200 hectare grond)

De havenmeester heeft nog geprobeerd te alarmeren maar ook hij had, net zoals vele andere mensen, geen verbinding.

Er braken steeds meer dijken door en er liepen steeds meer polders onder water zoals: 't Grenspoldertje, Nieuwe Zuidpolder, Nieuwe Hinkelenoordpolder. Na deze doorbraak liep ook Ossendrechts gebied onder water. Dit Ossendrechtse gebied dat onder water liep was circa 70 hectare. Het dorp liep zelf niet onder, omdat het erg hoog ligt.

De dorpsbewoners waren op dat moment in de kerk en er was daar een vroege dienst aan de gang. Hier werden ze door de pastoor gewaarschuwd, want die had namelijk te horen gekregen dat de polders aan het onderlopen waren en dat er hulp nodig was.

De dorpsbewoners trokken samen naar de polder met het idee dat het allemaal wel mee zou vallen. Toen ze er aankwamen was er toch tamelijk wat werk aan de winkel. Zo probeerden ze de mensen uit hun huizen te redden en de dijk dicht te gooien met zandzakken. Nadat de dijk nog meerdere keren ging verzakken, bleven de zandzakken toch uiteindelijk liggen en zijn we inmiddels op 2 februari.

Hoe verliepen de verdere dagen?

Er waren gelukkig geen doden gevallen, alleen dieren waren omgekomen. Dan moet je denken aan koeien, paarden, etc.

De manen werden weer opgeroepen om te komen helpen de dijken te dichtten. De eerste dagen was er geen hulp van buitenaf. De dorpelingen probeerden samen te helpen. Daarna zijn er soldaten gekomen om mee te helpen de dijken terug op te bouwen.

De kazerne te Ossendrecht was net geopend maar de soldaten zaten er nog niet in. Vandaar dat hun hulp pas later kwam. Ze moesten ook eerst in de gebieden helpen waar het harder nodig was.

De nog niet geopende kazerne in Ossendrecht werd tijdens de ramp gebruikt als evacuatiecentrum. Er kwamen vluchtelingen (hiermee bedoelen we de mensen uit andere gebieden waar veel schade was) naar de kazerne voor onderdak. Maar velen werden ondergebracht bij familie en vrienden.

Op 3 februari werd er een plaatselijke inzameling van kleding en geld georganiseerd, waar ze veel geld mee bij elkaar hebben gekregen, waardoor ze de ergste gevallen konden helpen.

Op de kazerne verliep alles perfect, de mensen kregen voeding en kleding.

Hoe groot was de schade?

Er waren in Ossendrecht gelukkig geen mensen overleden door de ramp. Ze hebben alle bewoners op tijd uit hun huizen kunnen halen. Veel dieren hebben helaas de ramp niet overleefd. Er was niet genoeg mankracht om al die dieren te kunnen redden en bovendien riskeerden de mensen hun eigen leven daardoor. Veel boeren hadden schade aan hun land, maar het kon allemaal hersteld worden. De dijken moesten dichtgemaakt worden. In het begin was het allemaal behelpen en werd het gedaan met zandzakken, maar later werden ze goed hersteld door de soldaten van de kazerne.

Werd de schade vergoed?

De schade die de boeren hadden aan hun land of hun vee kregen ze allemaal vergoed door de overheid. Ze kwamen dan het land taxeren om te kijken hoeveel schade er was en dat kregen ze dan uitbetaald. Op het moment van de ramp zelf kwamen er uit Amerika pakketten voor de kleine boeren met b.v. een hark en nog meer van dat soort dingetjes. Voor de grotere boeren waren er voedingspakketten gebracht (maar dit hoort meer bij de hulp). Dit werd door de mensen zeer op prijs gesteld.

HOE KON HET GEBEUREN?

Hoe kon het gebeuren? Dit is onze hoofdvraag van het werkstuk.

Dit is natuurlijk een belangrijke vraag omdat dit de aanleiding was dat de watersnood ontstond. Als je aan de watersnoodramp denkt, ga je je toch afvragen of men het niet had zien aankomen. Ook vraag je jezelf af wat nu de oorzaken zijn.

Om dit alles te beantwoorden hebben wij wat opgezocht en feiten op een rij gezet.

Hoe groeide de ramp?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden gaan we kijken naar het weer die dagen.

Voordat de ramp plaats vond was er al een paar dagen een krachtige westelijke circulatie gaande boven de Atlantische Oceaan.

Op 29 januari zien de meteorologen de eerste aanwijzingen dat er een storing zich ontwikkelt van de Azoren tot aan Schotland. Deze storing bewoog langzaam naar het noordoosten.

Daar ontwikkelde de depressie zich verder, maar voor de weerkundigen was er nog geen reden om alarm te slaan. Maar dan ontstaan er complicaties. Vanuit de Atlantische Oceaan ontwikkelt zich een hoge drukgebied dat samen komt met het andere hoge drukgebied boven Groenland. Dit hoge drukgebied bewoog zich steeds dichterbij Europa waar al een depressie aan de gang was. Doordat deze depressies elkaar naderden, ging het verkeerd. Dit kwam door het overgangsgebied tussen "hoog" en "laag". Hier gaat de wind dan ook verschrikkelijk tekeer.

De wind op 30 januari keerde, waardoor de depressie op Nederland werd gericht. De depressie werd steeds krachtiger, waardoor de storm steeds meer ging heersen.

In de nacht van 30 op 31 januari verplaatst een veld van zware storm zich over Engeland in de richting van ons land. Langs onze kust is de zuidwestenwind dan slechts hard (je moet dan denken aan windkracht 7) maar dit verandert in de loop van de dag.

's Avonds is het inmiddels windkracht 12! Vlak na middernacht bereikt de storm zijn hoogtepunt. Op zondag 1 februari neemt de orkaan geleidelijk af. De volgende dagen neemt de storm nog meer af.

Te laat gewaarschuwd?

Deze vraag wordt natuurlijk gesteld. Hadden de weerkundigen het niet zien aankomen? Natuurlijk hadden ze gezien dat er zich een depressie ontwikkelde, maar men dacht misschien dat de depressie zich niet naar Nederland zou verplaatsen. Maar toen het KNMI wist dat de depressie zich zou gaan verplaatsen naar Nederland, werd men wel laat gewaarschuwd. Als je lid was van het KNMI kon je door middel van een telegram op de hoogte worden gebracht van de bijzondere weersomstandigheden maar niemand was hier lid van want er was geen verbinding. Alleen één burgemeester had verbinding met het KNMI. Toen de mensen op de hoogte gebracht waren van de storm werd er niet erg moeilijk over gedaan, want het stormde in Nederland wel vaker. Daarom kwam het ook heel onverwachts dat de storm zo hevig was en dat er zoveel schade was, had niemand verwacht.

Springtij.

Springtij is een “proces” dat om de 15 dagen ongeveer is. Bij springtij is de vloed hoger. Dit komt door eb en vloed. Eb en vloed komt door de aantrekkingskracht, die de zon en de maan uitoefenen op de aarde en op het wateroppervlak. De maan heeft de meeste invloed hierop omdat die het dichtst bij de aarde staat. Bij nieuwe maan staat de maan tussen de aarde en zon in. Zo “maken” de zon en de maan op dezelfde plaats vlooden, waardoor de hoogte van die vlooden hoger zal zijn. Wel een gelukje bij de watersnoodramp was dat het springtij van die daten lager was dan het eerst volgende springtij.

Was zo een stormvloed voorspelbaar?

Het is moeilijk maar niet onmogelijk om een stormvloed te voorspellen. Je kon het natuurlijk wel een beetje verwachten door de verschillende depressies die bij elkaar kwamen. Je kunt van tevoren natuurlijk ook nog niet weten hoe “groot” de storm zou zijn. Ook kun je tenslotte niet weten tijdens het beginstadium van de depressieontwikkeling of hier een stormvloed uit zal ontstaan.

Eerdere overstromingen.

Eigenlijk was de watersnoodramp niet helemaal onverwachts. Het gebeurde vaker dat stukken grond onder water liepen. Een belangrijke oorzaak van de overstromingen was, dat de dijken slecht, laag en zwak waren. Hier zijn toen ook rapporten over geschreven, Toentertijd was een oplossing de dijken te verhogen. Dit werd gedaan door werklozen. Later ging het weer mis. In 1934 is er een plaatselijke ingenieur van rijkswaterstaat die een plan maakt om de dijken beter te maken. Het plan is dan af maar er wordt niks ondernomen omdat het ze veel geld kost en ze denken dat het toch niet goed gaat.

Enkele jaren later komen er nog enkele onderzoeken maar er wordt niks ondernomen.

Na de oorlog is alles vernield, ook de dijken natuurlijk, en ze besteden niet eerst tijd en geld om goede dijken te maken, maar ze besteden het geld en arbeid om de industrie en de huizen te herstellen.

In 1952 wordt er 11 miljoen gulden vrijgemaakt voor rijkswaterstaat. Dit zou een oplossing kunnen zijn om de dijken te verbeteren, maar rijkswaterstaat besteedt maar een half miljoen gulden aan de dijken. Door deze reden van gebrek aan geld en slechte bedijking kan er dus een watersnoodramp ontstaan.

De bedijking.

Zoals we hierboven al eerder vertelden, was de slechte bedijking een oorzaak van de watersnoodramp. Deze slechte bedijking is ook vaak aangetoond met rapporten, maar echte maatregelen werden er uiteindelijk niet genomen. Het was zo in die tijd dat de dijken er alleen voor konden zorgen dat ze het water in gewone of redelijke weersomstandigheden konden tegenhouden. De hoogte van de dijk was dus te laag voor als het slecht weer was. Dan moet je denken aan b.v. storm.

Als er dan zo'n storm was, dan zorgde de wind ervoor dat de golven over de dijk heen kwamen, waardoor het water, dat nu aan de andere kant van de dijk zich bevond, daar de dijk liet afbrokkelen. Hierdoor spoelde het zand van de dijk weg en was er geen redding meer aan. Wat de schade had kunnen beperken was als de zee- en de binnendijken nog goed waren, maar ook deze dijken waren in slechte staat. Dit kwam omdat de boeren over de dijk heen hadden geploegd.

INTERVIEWS.

We hebben, voordat we de interviews gingen afnemen, eerst veel boeken gelezen en doorgenomen over de ramp, waardoor we er meer over op de hoogte kwamen. Nadat we de informatie allemaal een beetje hebben doorgenomen, gingen we bedenken wat we allemaal zouden kunnen vragen om meer over de ramp te weten te komen en om meer te weten te komen over de ervaringen met de ramp.

Na de interviews hebben we wel gemerkt dat we een heel stuk wijzer zijn geworden. In boeken staat alles wel uitgelegd maar in een zo saaie taal, dat het moeilijk is om het precies te begrijpen. Door de interviews zijn we veel te weten gekomen op een leuke wijze waardoor alles heel begrijpelijk werd. In boeken staat ook meestal gewoon meer algemene informatie vermeld dan persoonlijke ervaringen waardoor je je niet zo goed kunt indenken hoe erg de ramp eigenlijk was. Door de interviews kom je eigenlijk pas te weten hoe erg de ramp eigenlijk was en kon je je ook meer inleven in wat men heeft meegemaakt. De hoofdvragen zijn vetgedrukt en de doorvragen wat kleiner weergegeven.

De geïnterviewde personen.

1. Egidius van Meir. (leeftijd 80 jaar, toen 29 jaar)

“Kunt u zich het allereerste moment herinneren waarop de watersnood begon?”

Ik lag 's morgens nog in bed en mijn vrouw was naar de kerk. Toen zei de pastoor in de kerk dat ze naar huis moesten gaan omdat de polders onder water aan het lopen waren. Ik ben uit mijn bed gegaan en heb wat afgewacht.

Ik ben toen later naar de dijk gegaan, want mijn vader en mijn moeder woonden nog in een boerderij in de polder: de Zuidpolder.

En daar was het aan het onderlopen. Ze wilden de beesten bevrijden maar dat ging niet, want die stroming was zo sterk dat de beesten geen richting konden houden, waardoor ze allemaal dwars het land ingingen. Ook stonden ze helemaal onder water, zodat ze op het laatst niet meer vooruit konden door uitputting. Ook waren de beesten onderkoeld. Toen heb ik er één beest uitgehaald en dat heb ik helemaal langs de boerderij door het water naar de Langeweg gebracht en het beest op de kant getrokken. Mijn ouders hadden nog 17 andere beesten, maar die zijn allemaal verdronken. Die lagen de andere dag dood tegen de dijk aan.

“Had u de ramp zien aankomen?”

Nee, dat zie je niet aankomen, want je wist dat het hard waaide en stormde, maar ja, het waaide wel eens meer hard, daarom had je er geen erg in. Het was toen springtij. Dat zijn bijzondere omstandigheden die bij elkaar kwamen en dan krijg je hoog water. Om de maand ongeveer is er een springtij en als je dan ook nog storm krijgt, noordwesten wind op zee, dan wordt het water helemaal opgestuwd. Dat water wordt dan opgestuwd naar de zeearmen Westerschelde en de Oosterschelde en dan krijg je die geweldige hoge waterstand. Het water wordt over en door de dijk gedrongen. Hierdoor krijg je een dijkdoorbraak. Dit komt omdat die dijk de druk van het water niet kan weerstaan. Het water slaat aan de andere kant gaten in de dijken, waardoor de zaak verloren is. De doorbraak gebeurt altijd aan de luwzijde van de wind. Als de wind uit het zuiden komt, is de luwte dan altijd aan de achterzijde, het noorden.

“We hebben ook gehoord dat er jaren van tevoren is gezegd dat de dijken niet goed waren. Weet u hier iets van?”

Nee, sorry, daar weet ik niks van. (Dan zou ik wel wat zachter praten.)

“Hoe ver stond Ossendrecht onder water?”

Ossendrecht zelf niet, maar al de polders van de gemeente Ossendrecht echt wel.

“Wat was de hoogte van de waterstand?”

De hoogte van de waterstand was ongeveer 1,5 meter.

“Was de hulp goed geregeld?”

Ja, dat was moeilijk te zeggen, Je bent allemaal in paniek en dan wordt er gevraagd of je wilt helpen.

Ja, dat vee ja, daar konden ze toch niks aan doen, want de mensen konden ook niet door het water. Ik heb zelf 1,5 meter in het water gestaan om die ene koe eruit te halen, mijn leven geriskeerd voor een koe. Ik heb misschien twee uur in dat water gestaan.

Een paar dagen nadien werd er hulp gevraagd. Er waren erbij die probeerden dan die gaten te dichten. In het begin was het met zandzakken. Ze hadden vroeger geen machines om die dijken met grond dicht te gooien. Dus het was allemaal met zandzakken.

Ik heb ook wel een paard bevrijd. Een paar boerderijen verder had een boer paarden in zijn schuur staan. En die konden er niet uit. En ja, die stonden helemaal in het water, wel zeker voor een halve meter. Vroeger stonden paarden in stallen met schotten. Er was een paard over zo'n schot gegaan en dat hing met zijn buik erover en dat kon niet voor- of achteruit.

Hij zat helemaal vast. We hebben het geprobeerd te bevrijden door middel van stro en op het laatst was het gelukt en hebben we hem op het stro gezet. Dat paars was zo zwaargewond omdat het daar drie dagen gehangen had, Heel zijn buik was een diepe wond. Het had drie dagen niet kunnen plassen. En eer dat paard zijn vocht had uitgeplast! Dat was eigenlijk niet om aan te zien. We zijn bij dat paard kunnen komen, omdat we een bootje hadden en daar hadden we een motor van een wasmachine ingezet met een propeller en zo konden we elke keer bij dat paard komen. Toen ging ik alle dagen dat paard voeren. Het was allemaal zout water dus we moesten gewoon water meenemen. Dat heeft 8 dagen geduurd en toen kon dat paard worden gehaald.

“Hoe was de hulp van mensen?”

Iedereen was het meest op zichzelf aangewezen. Hulp is gekomen via de werkverschaffing. Toen werd het volk gevraagd om de dijken te dichten. De mensen die kwamen helpen, dachten na een paar dagen eigenlijk al heel egoïstisch: Wat gaan we nou verdienen? Dat was me toen heel erg tegengevallen.

“Hoe was het met het voedsel geregeld?”

Dat was heel goed geregeld. Wij kregen zelf ook een pakket met daarin dekens, serviesgoed en eten. Dat was wel geweldig. Dit kwam uit Drenthe, want daar hadden ze een inzamelingsactie gehouden en dat werd onder ons verdeeld.

“Kwam er ook hulp uit het buitenland?”

Nee, want wij woonden tegen België aan en die boeren hadden hetzelfde probleem. De echte grote hulp in Ossendrecht is er eigenlijk niet geweest. We konden wel onszelf helpen.

“En waar bent u toen naar toe gegaan?”

Bij mijn zus, daar zijn we naartoe gegaan, want die woonde in het dorp.

“Hoe bent u de dagen doorgekomen tijdens de ramp?”

Goed, denk ik. Ik kan me niet alles meer herinneren, het is immers bijna 50 jaar geleden.

“Welke indruk maakte het op u?”

Het is iets wat je nooit zult vergeten, want je wordt er regelmatig aan herinnerd. Je krijgt er praatjes over en in gedachten laat je alles weer voorbijgaan, maar om nou te zeggen dat ik er andere ideeën over heb gekregen of zo, ja, het is gebeurd en het is gewoon zo. Het is gewoon een natuurramp geweest.

Het is eigenlijk de tweede keer dat ik het heb meegemaakt, want met de oorlog hebben de Duitsers ook al de polder onder water gezet. Toen heb ik ook twee weken lang op een eilandje gezeten en paarden gevoerd. Dit heeft net zo'n grote indruk op me gemaakt als de ramp.

“Hoelang heeft het eigenlijk geduurd totdat het weer een beetje hersteld was?”

Om de grond terug gezond te maken hebben we allemaal gips/kalk gestrooid, omdat er zout water op het land had gestaan natuurlijk. Het zout werd geneutraliseerd. In mei konden we op het land komen zaaien.

“Heeft u zelf nog wat aan dit interview toe te voegen?”

Ik heb herinneringen, die je nooit vergeet. Ook toen was er bij mijn vader een hele oogst in de schuur. Ze waren bang dat het ging broeien en dat de oogst in brand zou vliegen. Toen hebben we een hele dag en een nacht dat op moeten steken van onder de schuur op de zolder. Dat vergeet je ook nooit. Het was eigenlijk allemaal voor niks geweest, want we hebben alles uitgetaald gekregen. Het werd allemaal getaxeerd, dus alles is goed gekomen.

“Kreeg U de koeien en de beesten die u had ook vergoed?”

Ja, alles werd uitbetaald, dat is allemaal geweldig geregeld geweest.

“Kon u toen ook gewoon weer terug in uw huis gaan wonen?”

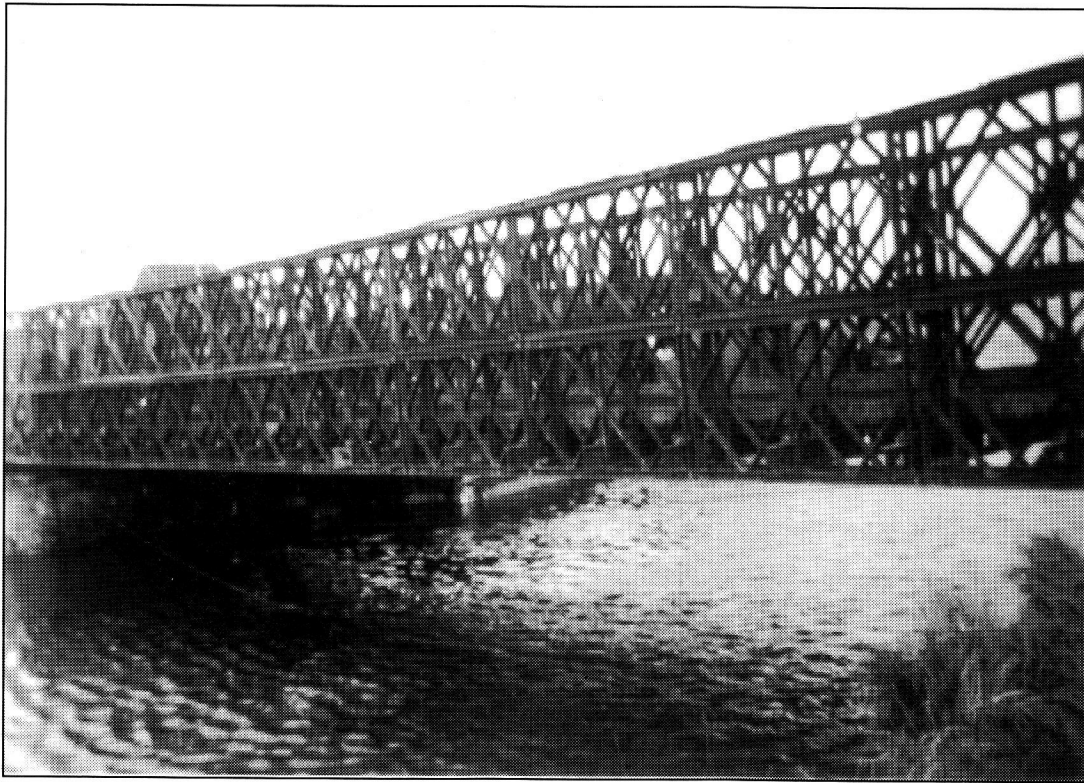
Ja, na drie weken was het water weer gezakt.

“Uw huis was dus eigenlijk ook onder water?”

Nee, nou ja, net gelijk met de gangvloer. Het heeft niet binnen gestaan, in de kelder wel.

Besluit:

We hebben gemerkt dat sommige dingen hem heel goed bijgebleven zijn. Dan denken wij aan het redden van het paard, wat hij nog precies wist te vertellen. Het zijn soms vooral de kleine dingen die hem zijn bijgebleven en waar hij veel over kon vertellen.

Baileybrug over de Kil in het spuikom. Op de achtergrond het havenhuis van havenmeester Musters. Foto F. Stoutjesdijk.

Zwaar beschadigde Oudedijk met op de achtergrond café "Het Botje". Foto A. Kil.

2. Interview met J. van den Bussche. (leeftijd 73 jaar, toen 24 jaar)

“Kunt u zich het allereerste moment herinneren waarop de watersnoodramp begon?”

's Ochtends vroeg in de eerste mis van de kerk werden we naar huis gestuurd om laarzen en regenjassen en daarna moesten we de mensen in de polder gaan helpen.

“Toen u in de kerk zat, bent u toen meteen gaan helpen?”

Nee, eerste zijn we natuurlijk naar huis gegaan, want vroeger ging je nuchter de kerk in, want je moest te communie gaan. Eerst gingen we dus naar huis om wat te eten en toen hebben we ons omgekleed en zijn snel naar de polders vertrokken. We wisten eigenlijk niet wat erop deed, want we wisten niet hoe die ramp zich precies voltrokken had. Daar kwamen we pas achter toe we in de polder arriveerden. Dat er zoveel water stond hadden we niet verwacht.

“Had de ramp voor u zelf gevolgen?”

Nee, want ik woonde op de Brabantse Wal en daar kwam geen water.

“Welke indruk maakte het op u?”

Nou, dat was een overrompelende indruk, omdat wij dachten dat er ergens wel een gaatje geslagen was in de dijk, maar dat de hele polder onderstond, dat had niemand echt verwacht, omdat een watersnood wel zo lang geleden was, dat men zich niet kon voorstellen dat zo iets echt kan gebeuren.

“U had dus eigenlijk niet verwacht dat de ramp zo erg was?”

Nee, zo massaal niet. Er was wel eens meer een watersnoodramp en dat er dan een gaatje in de dijk was en dat het dan doorgespoeld was. Maar dat was zo dicht. Maar heel zo'n polder onder water en zoveel hectare grond onder water, dat had ik nog nooit gezien.

“Hoe vond u dat de communicatie verliep; verliep die zoals het hoorde of had hier meer aan gedaan moeten worden?”

Buiten de berichten van de burgemeester en van de pastoor hebben we eigenlijk geen communicatie gehad. We zijn de polder ingegaan en we zijn begonnen te helpen, maar niemand had ons iets opgedragen. Het is eigenlijk allemaal uit vrije wil gegaan.

“Waren er andere communicatiemiddelen waarmee er iets werd verzocht of verteld?”

Natuurlijk was er de radio, maar die berichten over de radio gingen meer over heel Nederland, althans het westen van Nederland dat onder water stond, maar er werd niet iets specifiek over Ossendrecht verteld.

“Hoe vond u de hulp geregeld?”

Eigenlijk was er vooral in het begin helemaal geen hulp van buiten af. We gingen gewoon met een paar mensen de polder in.

“Dus ieder dorp moest, zeg maar, voor zichzelf vechten?”

In het begin wel, maar toen er eenmaal georganiseerde hulp kwam van de militairen, toen kwamen er bootjes en was het iets meer georganiseerd. En het kon ook niet gelijk op gang komen, want het was er ineens. Men had dit niet verwacht.

“Wat voor hulp heeft u zelf geboden?”

We kwamen dus in de buurt van een boerderij waar nog mensen in zaten. We kwamen er achter dat we niet zo maar bij die mensen konden komen door het hoge water. Niemand zei

tegen ons van dit of dat moet je doen om te zorgen dat de mensen veilig aan de kant kwamen. We deden gewoon alles samen in overleg.

“Hoe hebben jullie die mensen toen precies geholpen?”

We gingen dus samen overleggen wat we gingen doen. We vroegen ons af of we niet konden rondlopen op de een of andere manier. Toen we daar aankwamen wisten we wel dat daar een bootje lag. Dat hebben we toen met man en macht over de dijk getrokken en in dat water laten zakken. We zijn met een paar man erheen gevaren en we hebben die mensen uit hun boerderij gehaald.

“Dit was dus puur uit vrije wil?”

Inderdaad, het belangrijkste was dat die mensen eruit moesten en dan wacht je niet tot de burgemeester komt zeggen: ga jij maar helpen.

Nee, zo ging dat niet. Die was er niet, je gaf zelf die hulp gewoon.

“Wat waren de reacties van de mensen, waaraan u hulp had geboden?”

Die waren natuurlijk heel blij, want die hadden daar haast de hele nacht moeten blijven zitten. Die mensen werden geconfronteerd met het water. Ze lagen boven te slapen en die hoorden dat allemaal wel, maar het was daar donker. Vroeger had nog niet iedereen elektriciteit.

Ze stapten, als ze beneden kwamen, zo in het water. Zo zijn ze dat te weten gekomen. Dan zijn ze naar boven gevluht en zijn van de kou in bed gaan liggen. Toen het 's morgens licht werd, gingen ze af en toe even naar buiten kijken door het raam om te zien wat er nou precies aan de hand was. Natuurlijk waren ze blij, dat wij na lang wachten kwamen.

Ze zijn toen met een touw uit het raam naar beneden gekomen. We gaven de mensen in het bootje dekens, omdat ze het erg koud hadden. En zo hebben we de mensen naar de kant gebracht. Zij zijn toen door familie opgevangen. Voor die mensen was het natuurlijk een angstige tijd geweest. Je ziet alleen maar water, er is niemand in de buurt en er kon van alles gebeuren. B.v. de boerderij kon inzakken.

“Hoe waren de weken na de ramp?”

Dat was vanzelfsprekend een hele drukte. Dit kwam mede doordat er heel veel vluchtelingen van andere getroffen gebieden (Zeeland) naar Ossendrecht kwamen. Ze kregen onderdak in de kazerne. Dat was natuurlijk een hele drukte omdat die mensen, eten, kleren, etc, nodig hadden

“Is het wel gelukt om alles weer terug op te bouwen?”

In eerste instantie hebben ze de gaten weer dicht gemaakt met zakken zand. Dat was dan voorlopig even voldoende. Later zijn de dijken wel weer gewoon hersteld.

De boeren moesten het land weer gaan bewerken.

In maart/april was het water helemaal weg en men was bang dat het zoute water veel schade zou toebrengen aan de grond. Maar dat is wel meegevallen, omdat er nogal veel bronwater kwam van de Brabantse Wal; via 't Loopke (een watertje in Ossendrecht). Hierdoor is het zoute water nogal vermengd met dat zoete water en hierdoor is de schade voor het land meegevallen.

“Zoals vermeld staat in het stencil over Ossendrecht, hadden de militairen dus eerst geen hulp geboden, maar later wel?”

Inderdaad, in het stencil over Ossendrecht, wat jullie hebben gebruikt, staat vermeld, dat de militairen van de kazerne in Ossendrecht hulp hebben geboden. Maar dit klopt niet, omdat de kazerne in Ossendrecht net nieuw was en nog niet geopend was. De militairen waren er dus niet. In Bergen op Zoom waren er wel militairen. Maar die gingen eerst naar Tholen en Halsteren waar de hulp harder nodig was.

Een groep vrijwilligers paraat om met het herstel te beginnen.
Foto: P. Jacobs

Jan Hertogs en Leon Verschuren met een roeibootje voor het gemeentehuis van Rilland wachten op vervoer naar de ondergelopen polders. Goed is te zien dat het water tot de hoofden van deze jonge mensen heeft gestaan. Het gemeentehuis stond daar wel op een verhoging. Foto A. Van Zunderd.

“Heeft u zelf nog wat aan het interview toe te voegen?”

Eigenlijk heb ik altijd gevonden dat de polders te licht waren “afgezien” Zo zeggen wij dat. Doordat de dijken in feite alleen maar bestemd waren om ervoor te zorgen dat “rustig” water niet over de dijk heen kon komen, werd er een bepaalde hoogte voor de dijken afgestemd. Als er slechte weersomstandigheden kwamen kon het water over de dijk heenslaan en een gat erin maken. De hoogte van de dijk was maar beperkt. (Het kostte teveel geld om betere en hogere dijken aan te leggen) De golven komen er dus overheen en slaan aan de andere kant van de dijk een gat en de zaak kapt.

Zodra dit gebeurt is de zaak al verloren, want dat zand drijft allemaal weg.

Deze watersnoodramp is dus eigenlijk ontstaan doordat de dijken ten eerste altijd iets te laag worden gemaakt. Bij normale weersomstandigheden is er ook niets aan de hand.

Maar de wind maakte een hogere waterstand. Hierbij was het ook nog eens springtij. Springtij is om de zoveel tijd. Dan komt het water op de hoogste stand. Ook was er nog een extra factor die de watersnoodramp deed ontstaan: westerstorm. Normaal komt dit veel vaker voor; niks aan de hand, maar omdat het ook nog eens springtij met veel wind was, maakte dit alles de watersnoodramp.

Besluit.

We hebben gezien dat het stencil over Ossendrecht, wat uit de klas kwam, niet helemaal klopt. Dan praten we over het stuk van de militairen uit de kazerne.

Dit vonden we een goed interview omdat we veel belangrijke dingen te weten zijn gekomen.

De wederopbouw van de dijken van de Völckerpolder. Van rechts naar links: Rinus Vos, ?, Leon Heijmans, Jansen, Frans Koolen, ?, Fons van Zunderd, Dominicus Adriaansen, Frans Brill en liggend Verbraak.

WOENS DreCHTSE KERMIS, anno 1933.

De cafés.

De IJsb erg afgaande, komen we ter linkerzijde van de Dorpsstraat aan het café “Den Driehoek” van Arjaan Daalmans, beter bekend in het West Brabants als: Robbes. Hij is niet alleen uitbater van het café, maar Arjaan is tevens vee-castreur, vnl. biggensnijer (in de volksmond). Op de fiets toerde hij zowat heel de Westhoek af.

Schuin daar tegenover, aan de voet van de IJsb erg, staat het café van Tiest Luijckx, met de rijkelijken naam van: “In de Gouden Leeuw”. Tiest was ook kolenboer en voor de zaak had hij een stel knappe dochters.

Zakken we nog verder af, dan staat daar een café met het opschrift: “Bij den uitgang van de stad, is het altijd wat”. Petrus Goossens was hier de café-houder. Maar ik heb hem niet gekend.

Iets verderop links stond het befaamde café annex danszaal “De Kroon” van Coppes Verbeek. Aan de rechterzijde doemt een echt dorpscafé op van Joannes Veraart, later Louis Jonckheere. Het heette “De Zwaan”.

Daar weer schuin tegenover had smid Gust Kint zijn smederij met café “In het Paard”. Zeer toepasselijk niet?

Daarna, aan dezelfde kant, links dus, weer een smid met een café erbij. Ko Desmet, en zijn café heette: “In het hoefijzer”. Ko was getrouwd met Dien van Lakwijk en ze hadden samen een zoon en een dochter. Fons is getrouwd met Nel van Hoof. Hun dochter heet Mimi.

Hun dochter Marieke, van Ko en Dien, is op 20-jarige leeftijd gestorven aan t.b.c.

Dan moet hier nog een café gestaan hebben van Potter van der Velden en de naam was: “De Zwaluw”. Ook dit heb ik niet gekend.

Nu volgt er weer een café met een grote danszaal van de familie Van der Poel-Adriaansen. Het café heette “Polderzicht” met de dans- en muziekzaal “Odeon”.

Eens baatte Jacobus Theuns deze zaak uit. Het echtpaar Ko en Kee heeft 7 nakomelingen voortgebracht: 3 zonen en 4 dochters. Een dochter, Lies, is in Lourdes wonderbaarlijk genezen van t.b.c. Een andere dochter was het eerste vrouwelijke raadslid van de gemeente Woensdrecht, (misschien uniek in Nederland?!). Wanneer we over de kermis schrijven komen we hier vast nog een keer terug.

Café “Zeelandia”, van de familie Kees Peeters-Steenbakker, is wat later gebouwd.

Oorlogsslachtoffer was dochter Corrie, door een granaat om het leven gekomen.

Nu zijn we bij de derde hoefsmid aangeland. Oom Nellis Willemen, getrouwd met tante Mie Theuns (de suikertante van de schrijver). Het café heet: “De Hoefsmid”. Hoe anders! 4

Dochters en 3 zonen waren hun telgen.

Je zou zeggen: 3 hoefsmiden op een rijtje! En alle drie met een café eraan.

Wel, eigenlijk is dat niet zo verwonderlijk. In de Woensdrechtse polders stonden en staan nog veel boerderijen. En allemaal, toen toch, met paardentractie. Die paarden moesten van tijd tot tijd beslagen worden. Iedere smid had natuurlijk een hoefstal. Vooral in het najaar, de winter en het voorjaar werden de paarden ingezet voor allerhande trekwerk en vervoer van landbouwproducten.

De knechten begeleidden die viervoeters naar de smid. Een voor een kregen de paarden hun beslag. Voor de knechten een mooie gelegenheid om gezellig met elkaar de tijd in het café door te brengen.

Bij die derde smid, Willemen, had tuinder Sjef Mens ook een café met los hiervan staand een zaaltje, waar de muziekvereniging "Aurora" haar domicilie had. Ik meen, maar ik weet het niet zeker, dat er niet werd gedanst. Wel komedie gespeeld door o.a. Kiske Komedie. Sjaak de Jong (de mulder) breide op zijn piano de stukskes aan elkaar. Dit was het café "De Handel" van tuinder Sjef Mens.

Nu volgen er nog een reeks cafés van grote naam.

In "De Stad Parijs" zetelde P. Musters-van Dijk, later Bernhardus Veehof. Dan "Nieuw Amsterdam" van uitbater Jos Huijbrechts-Verdult, waarna Sjef de Leeuw hier zijn intrede deed.

Fons Plompen zat in "'s Lands Welvaren" zijn potjes bier te verkopen. Toch wel een cafeeke dat behoorlijk in trek was.

"Belvédère" moet met zijn mooi uitzicht toch wel iets bijzonders geweest zijn. Hierin zwaaide Jan Brooijmans de scepter.

Als laatste in de rij van Dorpsstraatcafés komt hier de naam "Non Plus Ultra" van P.J. Kuijlen-Luijckx, opgevolgd door Ed. Groffen-Kuijlen, vervolgens door de familie J. Palinckx – van der Venne en thans beheerd door hun zoon Kees Palinckx en echtgenote. Dat men hier lekker kan eten hoeft geen betoog: velen zijn U reeds voorgegaan.

Foto uit 1913 van café "De Stad Parijs. Van links naar rechts:
P. Musters (1876 – 1962; Jo Musters (1903 – 1981); Lo Musters
(1903 – 1995); Wiesa Musters (1905 – 1983); Stien Musters (1910 – 1982)
Musters-van Oevelen? (1842 – 1931) en C. Musters-van Dijk (1874 – 1950).

De Kermismuziek.

Voor we het “kermisvolk” binnen laten, gaan we eerst na wat voor muziek men binnen ten gehore zal brengen. Heel begrijpelijk.

Naar gelang de ruimte, welke de kastelein hiervoor beschikbaar had, werd dit aangepast.

In een klein café kan geen groot orgel geplaatst worden. Dus hier kan eventueel een klein pierement voor een open raam buiten gezet worden. Ook niet alles, maar ik heb het gezien. En dan stond de orgeldraaier de gehele tijd buiten, vaak in weer en wind. Het draaien ging soms te vlug en ten leste te langzaam! Nee, een “trapstel” was hier beter op zijn plaats.

Wat is een trapstel? Ouderen onder ons kennen duit nog wel: een of twee harmonika's met ritmische begeleiding van met de voet op een pedaal voor het in beweging brengen van een trom en bekken. Later werd nog een saxofoon, een klarinet, enz. toegevoegd.

En wat werd er in een groot café geplaatst? Een orgel.

Opzet en groei van dit muziekinstrument gaan we nader bekijken.

Aloïs Decap, werd geboren op 4 februari 1864 te Woumen als 1 van de 5 zonen van landbouwer Levien Decap en Sophie Mortier.

Aloïs trouwde met Emma Verhaeghe, die een dochter was van Carolus Ludovicus Verhaeghe en van Henrica Mortier. Het was opmerkelijk te noemen, datzowel Aloïs Decaps moeder alsmede de moeder van zijn vrouw beiden Mortier heetten. Aangezien de naam Mortier niet veel voor komt in België, is het goed denkbaar dat er een bepaalde familierelatie bestaat met de beroemde orgelbouwer Theophiel Mortier, temeer daar deze in dezelfde streek geboren zou zijn als Sophie en Henrica Mortier.

In ieder geval werd Aloïs geïnspireerd om draaiorgels te bouwen..

In 1888 kwamen Aloïs, zijn vrouw en hun zoon Firmin in Ekeren wonen.

De broer van Aloïs, Amandus, kwam ook naar het Antwerpse en begon daar met het bouwen van harmonica's.

Aanvankelijk werkte Aloïs in de landbouw, maar hij begon met de handel en verhuur in kermisorgels. Ook verdiende hij wat met harmonica te spelen op kermissen.

Met een hondenkar vervoerde hij de redelijk kleine draaiorgels.

Na enige tijd bezat Aloïs 5 orgels voor de verhuur.

Al spoedig werd in een beperkte ruimte begonnen met het bouwen van dansorgels. Deze fabriek stond en is nog in bedrijf aan de Esschenstraat te Antwerpen.

In 1902 zijn vader Aloïs en zoon Levien officieel gestart onder de naam: Gebroeders Decap NV. Ook de zonen Frans, Léon en Camille participeerden in deze onderneming.

Straatorgels vonden hun weg naar Nederland. De driewielige onderstellen werden gemaakt door de vader van Mathilde Daelemans, echtgenote van Camille Decap.

Respectievelijk Frans Decap in 1933, Levien in 1955 en Léon in 1970 stapten uit de maatschappij.

In 1970 nam Camille het bedrijf over en maakte er een maatschappij van met de Gezamenlijke naam: Personenvennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid (PVBA).

Na het overlijden van Camille Decap vormen zijn dochter Martha, haar man Louis Mostmans en zoon Roger Mostmans de kern van het bedrijf.

De gebroeders Decap hebben steeds hun orgels een eigen karakter meegegeven. Steeds werden verbeteringen en vernieuwingen aangebracht.

In 1933 kwamen de accordeons op de orgels. In 1935 werd het eerste drunstel zichtbaar op het front. In 1937 kwamen saxofoons op de fronten. In 1943 werden voor de windvoorziening ventilators geplaatst en in 1950 volgde het boekenwiel.

MANUFACTURE D'ORGUES ET ORCHESTRIONS MÉCANIQUES A CARTONS PERFORÉS

U M
Usines Ch. Montier s.a.

Téléphone 32.51.09
Compte Chèques Postaux: 88.80
Registre du Comm. d'Anvers: 937

Anvers-Dam, le *21 Mai* 1954
62, RUE DE BREDA

Mynheer René Van den Bosch
Groenvelde laan
Lilloo **De**

Facture No *12492*

Pour vente et livraison de ce qui suit, payable à Anvers au comptant, expédié à vos risques et périls par

Gelieve bij de betaling vanmer der rekening te vermelden. — Elke betaling welke op de vervaldag niet overijft is, brengt van rechtswege een interest van 6% op. — Om aangenomen te worden, moet elke rekening binnen de acht dagen, die de ontvangst der faktuur volgen, gedaan worden. — Alle betwistingen betreffende deze faktuur zullen intussichend door de Antwerpse Rechebank behandeld worden.

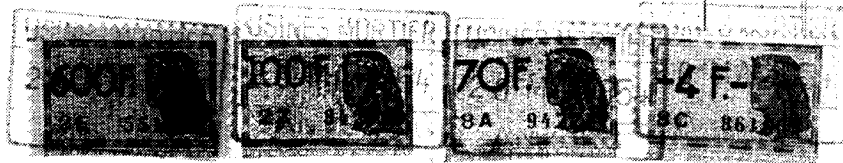
Pour tout paiement prière de rappeler le numéro de la facture. — Tout paiement qui ne se fait pas à l'échéance, porte de plein droit un intérêt de 6%. — Toute réclamation, pour être admise doit être faite au plus tard dans les huit jours de la réception de la facture. — Toutes contestations qui pourraient surgir au sujet de cette facture, seront portées devant les tribunaux d'Anvers.

Voor verschillende orgel benodigheden en gereedschappen en toets ook steinamer van jeelueks merk.

Fru 17200 -

laks 4% Fru 774 -

Fru 17974 -

Robaer
[Signature]

In 1953 werden elektronische instrumenten geïntroduceerd.

Wat er allemaal op de Decap-orgels is aangebracht voor de ritmesectie bestaat uit complete drumstellen en slagwerkinstrumenten als woodblok, , tamboerijn, tempelklokken, rumbaballen, etc.

De gebroeders bouwden

72-, 92- en 121-pijporgels,

72-, 92- en 105-toets elektronische orgels,

92- en 105-toets robotten en

92- en 105-toets gecombineerde orgels.

Wilt U weten hoe zo'n orgel er uitziet? Huur er eentje, maar dan de laatste nieuwe.

Wie is de uitvinder van het orgel?

Jubal, zoon uit de 5^e generatie van Kaïn was in zekere zin de uitvinder van de harp en het orgel.

De harp is een snareninstrument en dat wordt in diverse toonaarden afgestemd. Vele varianten zijn hiervan afkomstig.

Het orgel heeft Jubal uit rietstengels geformeerd en doordat er verschillende holle stengels aan elkaar verbonden zijn, werd een geluidspatroon gevormd. Door verfijning der akkoorden kon hieruit het eerste orgelgeluid geproduceerd worden. Jubal noemde deze creatie een veldfluit.

Ik heb het jaartal van deze vinding niet kunnen achterhalen, maar dat moet lang, heel lang geleden zijn!

Kermisgezegden:

Het is niet alle dag kermis. (geen feest alle dag)

Het is daar kermis. (daar wordt ruzie gemaakt)

Van een kouwe kermis thuiskomen. (een slechte ervaring opdoen)

Het is kermis in de hel. (zon en regen tegelijkertijd)

Niet overal is het kermis waar gevlagd wordt. (schijn bedriegt)

Een slecht dorp waar het nooit kermis is. (in elk gezin moet wel eens gefeest worden)

De Firma "Theofiel Mortier".

Het huis Th. Mortier werd gesticht in 1877. Th. Mortier werd geboren in 1853 in Wachtbeke en was van beroep zeeman. Door louter toeval kwam hij op zekere dag aanbeland te Antwerpen en raakte verzeild in een herberg op de Dam in de Bredastraat, waar een orgel, merk Merenghi uit Parijs speelde. Toevallig was daar een Belg als mestergast werkzaam, nl. Guillaume Bax. Na een lang onderhoud werd overeengekomen een werkhuis te openen in Antwerpen in de Bredastraat no. 62. Eerst kwamen er oude orgels van het merk Merenghi aan de beurt. De heer G. Bax kwam zich te Antwerpen vestigen om de heer Mortier behulpzaam te zijn met veranderingen aan te brengen aan deze orgels. Na gedane veranderingen aan orgelpijpen en muziek werden de orgels verzonden naar Amerika.

Door de grote bijval werden er veel bestellingen gedaan en zo heeft de heer Mortier zijn werkhuis kunnen vergroten en meer personeel kunnen aannemen.

In 1919 is het huis Mortier, dat zeer beroemd was geworden, omgezet in een Naamloze Vennootschap door de tussenkomst van de heer Charles van der Haegen en andere personaliteiten.

In 1923 was de firma Mortier zo gekend, dat het personeel uit 101 werklieden en bedienden bestond.

Van links naar rechts; Guillaume Bax, Theofiel Mortier en August Bax.

Als bestuurder functioneerde de heer Gustaaf Hermans; als boekhouder-magazijnier Eug. Van Diest; als meestergast Guillaume Bax en zijn zonen Jules en August; als beeldhouwer L. Daelemans met helpers. Voorts waren er pijpenmakers, mekaniekers, kassenmakers, blaasbalgmakers en vooral orgelbouwers met helpers, orgelherstellers met helpers, schilders en ook een afdeling waar de orgelboeken vervaardigd werden.

Deze afdeling bestond uit een auteur en de boekenkappers. De volgende auteurs zijn er werkzaam geweest: Koningsberg, Abel Frans, Van Wichelen Orban, Bartier Marcel, Somers Louis en Peersman Eugene.

Productie.

Per maand 2 grote dansorgels met de toetsen 92 – 97 – 101 – 121 en 123, orchestrons, piano. Daarbij orgels die een verandering moesten ondergaan. Een cliënt, die een nieuw orgel bestelde, moest een jaar wachten alvorens hij zijn nieuwe orgel in ontvangst kon nemen. Ieder orgel werd aan de binnenkant van een nummer voorzien. Dit om vast te stellen wanneer herstel gedaan moest worden, hoe oud het orgel was en aan wie het verkocht was.

Tijdens de oorlog 1940-45 heeft de firma Mortier steeds in stilte voortgewerkt.

Bij het overlijden van de heer Guillaume Bax in 1942 is de zaak voortgezet door zijn zoon Jules. Na diens overlijden in 1945 werd deze opgevolgd door de heer Frans van Steenput.

Bij het verscheiden van de heer Charles van der Haegen in 1948 werd zijn aandeel overgenomen door zijn zoon Robert.

Na de oorlog is de firma weer opgebloeid. Door de vele sterfgevallen onder het personeel, velen waren reeds erg bejaarde personen, is de firma op 11 april 1951 in liquidatie gegeven. Een attest, opgemaakt in 1954 door de heer Robert van der Haegen, werd gegeven aan de heer René van den Bosch, woonachtig te Lillo, dat hem toeliet het orgelbedrijf Usines Th. Mortier voort te zetten.

NB. De heer Theofiel Mortier is overleden tussen Kerstmis en Nieuwjaar 1944 en begraven te Merksem op 2 januari 1945 tijdens een aanval met vliegende bommen. Hij werd 89 jaar oud.

René van den Bosch met kleinzoon.

De Kermis.

We zijn begonnen met een opsomming van de cafés in de Dorpsstraat te Woensdrecht en een beschouwing over het draaiorgel.

De cafés hadden in 1933 allemaal een functie met een gezellige bijverdiensite. Vaak met de kermis als hoogtepunt.

Thans, in 2002, zijn er nog enkele etablissementen in bedrijf. 's Zondags na 29 juni (feest van Petrus en Paulus) begon de Woensdrechtse kermis en deze duurde drie dagen: zondag, maandag en dinsdag. Werd er een orgel geplaatst, dan werd deze op de zaterdag voorafgaande proef gedraaid. Dat proefdraaien liep gewoonlijk wel een beetje uit. Begrijpelijk. Liefhebbers van deze muziek kwamen luisteren wat er zoal op de boek stond. Vooral de laatste nieuwe air.

Op die bewuste zondag mocht na de Hoogmis de beuk erin gezet worden. Vanaf de "toog", waar toch de eerste pintjes werden genuttigd, werden oog en oor gericht naar het muziekwonder achter in de zaal. De meeste kerkgangers slenterden dan huiswaarts om de nodige versterkingen bij moeder de vrouw te gaan verorberen. Dat was wel nodig, want er zou later een flinke slok bier e.d. door het keelgat gaan. En met een lege maag was dat funest.

Het mooie, rijk versierde, orgel stond daar als een pronkjuweel.

De junimaand, begrijpelijk, het kon flink warm zijn.

En dat beaamde de man, die achter dit geweldige instrument zijn knoken stond af te draaien. Hij, deze orgeldraaier, had een geweldige dorst. Hij werd dus rijkelijk van het nodige vocht voorzien. Geen wonder, hij moest het tempo zorgvuldig aanhouden en daarbij kwam dan ook nog, dat de muziekboeken in goede volgorde op de lopende band moesten worden gelegd.

In de loop van de middag stroomde het publiek toe en menigeen draaide een walsje, een foxtrot, polka, mazurka of de boerinnekesdans.

Een dans duurde slechts enkele minuten. Dan was het: "half uit mannekes! In de broekzak!" Men moest dan in een grote cirkel rond de dansvloer en een team van geldophalers struinde langs het mannelijk geslacht, die op hun beurt 2 cent per koppel aan de collectanten afdroeg. Kwam er een stuiver, eventueel een dubbeltje uit de zak, dan kreeg men een tegoed bonnetje, welk bij de kassa kon worden verwisseld. Aan goede ophalers ontsnapte men niet gemakkelijk om aan de verplichting te voldoen. Enkele namen komen mij nog bekend voor: Rinke de Leeuw, Rinus de Puijt, Jantje Prop, Dorres van 't Schaap en Geert van Zundert.

In 1933 zaten we nog midden in de crisistijd. Veel werklozen, vooral de jongeren hadden het maar dunnetjes wat de verdiensten betreft. Maar voor de kermis werd zowat een heel jaar gespaard en men wilde toch wel enkele plezierige dagen beleven. En wat heel belangrijk was:

Jan zocht een meisje naar zijn zin,
Maar slaagde er nog steeds niet in.
Toen las men weldra in de krant:
Gezocht, een meisje uit goede stand,
Ze hoeft niet knap te zijn of slank,
Maar ook niet mager als een plank.
Als zij maar lekker koken kan,
Dan word ik heel graag haar man.

Refrein: Ik zoek een meisje, wie durft het met mij aan,
Om met een flinke man als ik, naar het stadhuis te gaan.
Een kippig haantje breng ik in mijn uitzet mee,
Nu nog een lieve vrouw, dan is de zaak oké.

Er kwamen brieven per dozijn,
Van lieve meisjes, groot en klein,
Ze stuurden er ook foto's bij
Dat maakte Jan geheel niet blij.
Hij wist niet wie hij kiezen zou,
Wie moest er worden zijne vrouw.
Hij sliep geen nacht, hij at niet meer,
Men las in de kranten weer:

Refrein:

Ze meldden zich persoonlijk aan,
Misschien zou het nu beter gaan,
Geverfd, gebleekt, zoo kwamen zij,
Ook blond en zwart, 't was er bij,
Toen Jan in al die ogen keek,
Werd hij van al die rommel bleek.
Ik zoek een vrouw, zoo schreeuwde hij
Maar heus toch geen schilderij.

Refrein:

Dat bovenstaand liedje in 1933 tot de top behoorde, staat vast.
Als er op het orgel, en dat was bijna jaarlijks, een nieuw air gedraaid werd, dan wist men dat
in de kortste keren en eenieder wilde het horen. Tegenwoordig heet dat: een hit.

Elk jaar werd er wel een nieuwe schlager ten gehore gebracht. Dat kon zowel een smartlap
zijn of eentje met een iets vrolijker noot. Een bekende uitgever was Rombouts uit Roosendaal.

Geloof maar dat Jantje heel wat afgezocht heeft om een goed vrouwke voor zich te vinden.
Laat ons hopen, ook voor al die andere Jantjes en Pietjes.

Kermis. Vanwaar die naam? Kerkmis, misschien?

In de regio waren de kermissen in volgorde: Ossendrecht, Zandvliet, Hoogerheide,
Huijbergen en Putte.

De kermis was een volksfeest, dat uitbundig gevierd werd.

Kermisvolk, bij wie de centjes los in de vestzak zaten, ging ook hun vertier zoeken op de
Bergse kermis en in de diverse grensplaatsen, waar men voor één gulden (20 Francs) wel
twintig pintjes kon drinken. Zelfs de Antwerpse Sinxsenfoor werd soms druk bezocht.

†

Dankbare herinnering aan

DE HEER

RENÉ VAN DEN BOSCH

echtgenoot van Mevrouw

MARIA HUYGENS

Voortzetter van het bedrijf "Mortier Orgels";
geboren te Lillo, op 27 maart 1915
en godvruchtig overleden te Kapellen,
in het Sint Jozefziekenhuis, op 15 april 1982.

— — — — —

Laat toch mijn dood niet zwart omkransen
maar wit als het lied van vreugde zelf,
wit van vogels, van bloemen, die ik minde,
het wit waarin geluk zich weeft.
Hier past geen zwart,
ik was gelukkig,
ik heb met heel mijn hart geleefd.
Dan is het goed te mogen rusten
in de aarde die je mint.

Godelieve Moenssens

Mevrouw René VAN DEN BOSCH - HUYGENS,
zijn echtgenote;

Dhr en Mw Roger VAN DEN BOSCH - VERBAENEN,
zijn kinderen;

Jongeheer Bruno VAN DEN BOSCH,
Mejuffrouw Inge VAN DEN BOSCH,
zijn kleinkinderen;

De Heer Petrus HUYGENS († Louisa KIL),
zijn schoonvader;

Zijn Broers, Zuster, Schoonbroers, Schoonzusters,
Neven en Nichten;

De families VAN DEN BOSCH, HUYGENS,
VAN TILBORG en KIL;

danken U van harte voor de
vele blijken van deelneming,
betoond bij het afsterven
van de dierbare overledene

C. HAAST, begrafenis, Kapellen Tel. 64 20 62
Drukkerij Van den Bogaerd Putte-Kap. Tel. 64 22 13

Niet alleen in de cafés, maar ook op straat stonden rijen kramen met allerhande snuisterijen als snoep, ijs, wafels, enz. En voor de schooljeugd werden diverse spelen georganiseerd. Op dinsdag werden wielervedstrijden gehouden.

Besluit.

Veel orgels werden gemaakt voor een bepaald doel:

Kerkorgels, dans-, straat-, kamer- en concertorgels, waterorgel en kleine handmatig bediende orgeltjes.

Mogelijk ben ik nog een “orgelras” vergeten.

Een ode aan het orgel is zeker op zijn plaats:

Oh, Pierement, mijn droomkasteel
Jij flonkert als een glansjuweel
Met beelden, wondermooi gekleurd;
Het sprookje is heel echt gebeurd.
Ik luister stil naar jouw muziek,
Jij zingt een lied vol romantiek:
Van weemoed en van smart
En van en gouden hart.

(uit: Pierement op de kade van Gerard Cox)

Woensdrechtse anekdote over de kermis:

Peer werkt in het buitenland en schrijft zijn vrouw: “Ik kom met de kermis naar huis. Ik kom met Petrus en Paulus.”

Kaat in paniek: ”Ik heb maar één bed en nou brengt hij nog twee mannen mee!”

Familieverband met de familie Mortier in de Zuidwesthoek?

Op 24 – 01-1894 wordt Petrus Johannes Huijgens geboren te Ossendrecht als zoon van Adriaan Huijgens en Anna Cornelia Danen. Hij huwt in Ossendrecht op 2 – 02 – 1916 met Maria Louisa Kil geboren ± 1895 en dochter van Franciscus Kil en Anna Maria Vidal. Petrus Huijgens is de schoonvader van René van den Bosch, echtgenoot van Maria Huijgens. Hij, Petrus, is overleden op 8-01-1985 te Berendrecht.

René was voorzitter van het bedrijf: Mortier Orgels. René is geboren te Lillo op 27 – 03 – 1915 en gestorven te Kapellen op 15 april 1982.

U ziet dat er familieverband is bij de Antwerpse orgelbouw uit de regio Ossendrecht (vermoedelijk van Calfven).

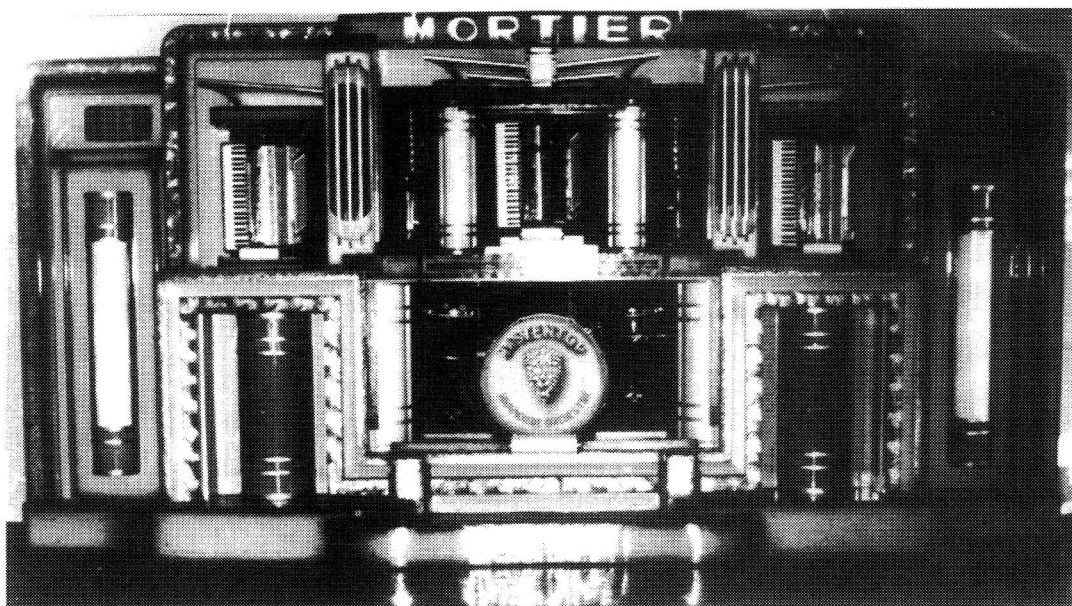
In Tijding 1994-3 werd door Marcel Moors een opsomming gegeven over dansorgels, alwaar deze geplaatst werden tijdens de kermisdagen in cafés en danszalen in de Zuidwesthoek.

Door de komst van o.a. jukeboxen en andere muziekapparatuur zijn de dansorgels grotendeels van het toneel verdwenen. In sommige zalen staan en spelen nog de prachtige muziekorgels als curiositeit. In Nederland zijn enkele orgelmusea o.a. de Helmondse Muziekhal, Molenstraat 195 (op aanvraag) en het Nationaal museum Van Speelklok tot Pierement achter de Dom van Utrecht no.12.

Met dit verhaal probeerden we U weer even terug te brengen in die “goeie ouwe tijd”, toen kermisvieren een van de weinige ontspanningsmomenten was, vooral voor de werkende mens.

Wat er zich tijdens deze vermakelijkheden allemaal afspeelde, ach, dat hoorde er waarschijnlijk bij. Denk aan de ruzies om een meisje, e.d.
Meneer pastoor vertelde in zijn preek b.v. dat de duivel zich ook op de dansvloer bevond. Ja, die goeie man mocht zelf niet dansen, vandaar.
Maar het volksvermaak zal zich ten eeuwigen dage door blijven manifesteren.
En dat is maar goed ook.
Ossendrecht, november 2002.

Dick en Dick.

MASTENTOP, 101-t Mortier-orgel

GESCHIEDENIS
van het ontstaan
van de **parochie Woensdrecht**

“Het dorp Woensdrecht, op 1 ½ uur ten zuiden van Bergen op Zoom gelegen, was vroeger een zeer aanzienlijke gemeente en bevatte Hoogerheide, Enkelenoord en Zuidgeest.

De Rooms Katholieke parochie strekte zich zover uit als de gemeente en bezat een zeer fraaie en grote kerk, toegewijd aan de H. Maagd sub titulo de Assumptionis B.M.V., waarvan heden, 1885, de toren nog gedeeltelijk aanwezig is ter hoogte van 22 el en een omvang van 20 ellen.

De voornoemde kerk was vroeger een quarta capella en had vijf altaren aan.

- a. de H. Nicolaas
- b. de H. Antonius Abbas
- c. Onze Lieve Vrouw der 7 Smarten
- d. Onze Lieve Vrouw en
- e. De Nood Gods toegewijd.

Zij bezat een kapittel van 7 priesters en onderscheidene goederen, behorende aan de beneficiën en kapellaniën (Zie krüger, blz. 466). Twee grote tienden behoorden haar, “de geestelijke tienden genaamd”, te weten de Zuidpolder en in de Noord- of Prins Karelpolder, uitmakende de zesde schoof ten tiende als de bezittingen zijnde door het gouvernement aangeslagen, waarvoor nog jaarlijks twee honderd gulden vergoeding aan de gemeente Woensdrecht moest uitbetaald worden.

Het tijdstip van de oprichting der R.K. parochie is onzeker; men gist van de 13^e eeuw. In 1525 was AntheunisJansz. aldaar pastoor. In 1557 Joannes Adriaansen en in 1580 Hendrik van Woensdrecht, die in 1581 schijnt gevlucht te zijn. In Krüger, blz. 469, vind ik de volgende pastoors:

1525 AntheunisJansz., 15 december aangesteld volgens het archief van Bergen op Zoom, rentbrief No. 249.

1537 Willem Claas van Woensdrecht, stierf in 1560.

1557 Merten Ooms, kanonik Lambertijn.

1557 Jan Adriaanszoon van Oosterhout

1575 Jan Janszoon, rentbrief BoZ no. 258.

1581 Hendrik van Woensdrecht.

De geschiedenis verhaalt dat Woensdrecht vroeger een zeer grote en bloeiende gemeente was, die ene rechtbank met 7 Schepenen, 5 Voorsters en een Markgraaf en ene grote graanbeurs bezat, waarvan heden nog de plaatsen worden aangewezen; op de marktdagen kwamen geregeld elf marktschepen met graan en een groot getal mensen om handel te drijven. Door veel overstromingen (zie Krüger en Heer Marchion S.R.I. 437) schijnt een groot gedeelte onder de vloed bedolven.

Van oudsher bezat de parochie van Woensdrecht een bijkerk of kapel in Hoogerheide (Alta Marca), waar een altaar was gefundeerd met 2 missen à 12 Rijnlandse guldens. Die kapel werd te allen tijde bediend door de pastoor of de heren van Woensdrecht.

De 5e september werd bij breve van de fiscaal Vleugels de Rooms Katholieke Godsdienst onder de jurisdictie van Woensdrecht verboden in 1717, en de kerk, bij het begin der Reformatie door de protestanten aan de Rooms Katholieken ontnomen, werd aan de Protestantse eredienst toegekend. Later, in 1785, besloten de Heren Raden der Staten van de Verenigde Nederlanden bij resolutie van 9 september de restauratie der kerk van Woensdrecht op 's lands kosten te beginnen, waarvan de aanbesteding plaats had 4 juli 1786.

De kerk bleef bij de protestanten in gebruik tot 1809, toen de laatste preekdienst daarin plaats had.

In 1830, bij de Belgische Revolutie, werd een piket soldaten erin gehuisvest, die de preekstoel, de banken, ja zelfs de muren tot aan de fundamenten vernielden.

Circa 1840 kwam het gerechtshof van Breda om onderzoek te doen omtrent de diefstal van stenen der verwoeste kerk.

Zo werd dan de Rooms Katholieke bevolking bij de Reformatie gedwongen om of te Bergen op Zoom of te Huijbergen ter kerke te gaan, totdat, volgens Krüger, in 1695 de R.K. parochie van Hoogerheide werd opgericht en Ossendrecht en ook Woensdrecht bij hare vroegere filiaal werden ingedeeld. Ongaarne zeker zagen de inwoners van Woensdrecht hunnen inlijving bij Hoogerheide en bij het aanschouwen van hunne prachtige toren en ontroofde tempel koesterden zij de zoete hoop nog eenmaal toch hun ontroofd recht te zullen hernemen en hunne tempel te mogen betreden. Hoe gaarne hadden zij het voorbeeld van Ossendrecht, dat in 1834 ene zelfstandige parochie vormde, gevolgd, te meer nog daar de naijver tussen Hoogerheide en Woensdrecht van oudsher bestaande, zich al langer hoe meer begon te vertonen. Verschillende omstandigheden vuurden de vinnigheid meer en meer aan; zij moesten er én het Raadhuis én de School missen, moesten die school zien vergroot worden, terwijl er kinderen van Woensdrecht vanuit de polders 1 ¼ uur moesten gaan naar school en men met diezelfde onkosten ene tweede in Woensdrecht had kunnen plaatsen; hunne wegen werden slecht onderhouden, terwijl aan vreemde wegen bijdragen werden geschonken, enz. enz., alle redenen waarom zij meer werden verbitterd en allen vurig verlangden naar een zelfstandig bestaan. Meermalen hadden zij er bij de Z.E Heer Hoffen, bij pastoor Krüger en bij de hogere oversten er op aangedrongen ene eigen kerk te mogen bezitten. Verschillende malen was de zaak op het punt van beslist te worden, maar eindelijk mislukten wederom hunne pogingen.

Bij de dood nu van de Z.E. Heer Pastoor Krüger beproefden zij nogmaals hun beste krachten, hielden ene inschrijving voor de kerk, die Fl. 4 000,-- opbracht; raadpleegden de Z.E. Heer Deken en de Bisschop en het scheen dat hunne wensen zouden vervuld worden. Eensklaps nochtans werd geheel hunne hoop verijdeld en in plaats van een nieuwe kerk in Woensdrecht te bouwen, werd besloten de kerk van Hoogerheide te verplaatsen bij de Nieuwe grindweg op de Steenweg bij Koolen en zo meer in het midden van beide te plaatsen; later, omdat men ontevreden was in Hoogerheide, zou de kerk vernieuwd en vergroot worden en Woensdrecht mocht niet bouwen.

Herhaaldelijk trachtten zij nog nieuwe pogingen aan te wenden maar niet alleen werd hun kerk geweigerd, maar ook formeel het bouwen verboden.

Eindelijk, hoe ook te betreuren, de druk moede, nemen zij tot ongeoorloofde middelen de toevlucht en eens op de weg des verderfs, wagen ze alles, niets is hun meer heilig. De vermaningen des Bisschops slaan zij in de wind, vormen ene commissie om gelden te zamelen en ene kerk in de Woensdrechtsestraat te bouwen, gaan notarieel een vennootschap aan tot dat doel, verzamelen op ene inschrijving circa Fl. 12 000,-- en begint men in 1882 ene kerk te bouwen, die werd aanbesteed voor Fl. 10 815,--.

Nadat de kerk was voltooid vergaderden de inwoners zich daar om te bidden en vanaf de 14^e januari 1883 woonden zij niet meer de H. Mis bij en ontvingen niet meer de H. Sacramenten. En zo duurde de ergernis voort, tot droefheid aller weldenkenden, maar vooral werd het vaderhart der Bisschops Mgr. Van Beek daar zeer door getroffen en niets zo zeer verlangende dan dat zijne ongelukkige kinderen zich voor Z.D.H zouden vernederen, vormde hij het plan zo spoedig mogelijk zij zulks doen zouden hun ene zelfstandige parochie te schenken. God nu gebruikte de Z.E. Heer Van de Zande, pastoor te Klein-Dongen als een werktuig om het volk tot onderwerping te brengen en met ene brief van rouwmoedige schuldbekentenis en volledige onderwerping bracht Z.Z.E. de sleutel der kerk aan de Bisschop over.

De Bisschop, hierdoor zeer getroost, wilde nu ook zijn plan ten uitvoer brengen; ontbood de Z.E. Heer Pastoor van Hoogerheide J. Dogge, stelde Z.Z.E. het plan van de scheiding met het

oog op het kapittel dat weldra zou vergaderen voor, en nadat Z.Z.E. er geheel in had bewilligd, schonk het kapittel daaraan zijn volle goedkeuring; de Pastoor was door de Bisschop reeds sinds lang aangewezen, maar juist nu de ondertekening der stukken moest plaats hebben, was de Bisschop door ernstige ziekte overvallen en stierf, betreurd door de zijnen!

Wat zou er nu van het ongelukkige Woensdrecht geworden?

God had medelijden met hen, want zie, na de uitvaart des Bisschops nam de Vicaris Capitularis, gehoord het capittel, gehoord de Aartsbisschop, gehoord de Pastoor van Hoogerheide, het besluit, daar er periculum in mora was, om in Woensdrecht ene openbare kapel te openen en voorlopig een deservitor aan te stellen en reeds vroeger bepaalde grenzen als voorlopige grenzen te behouden.

De Z.E. Heer J.A. van Mens, reeds door de vroegere Bisschop als Pastoor aangewezen, werd dan afgevaardigd om met het volk te onderhandelen.

Is het te verwonderen, dat de Z.E. met grote geestdrift door de inwoners werd ontvangen?

Er werd dan bepaald, dat men van elke koe één pond boter 's jaars aan de Pastoor zoude brengen, behalve het derde gedeelte van de hoofdelijke omslag en de verdere naturaliën, zou men voor de pastorie ene intekening openen. Nadat dit op de 26e oktober 1884 had plaats gehad, begon de intekening de 27e oktober en bracht tussen de Fl. 1 700,-- en Fl. 1 800,-- op. En nu ging de Vicaris Capitularis aanstonds de 29^e oktober over tot de oprichting en de benoeming van de deservitor der voorlopige parochie van de H. Jozef te Woensdrecht en stichtte er een openbare kapel aan de H. Jozef toegewijd en schonk de Deservitor daarvoor alle pastorele rechten. (Zie archief A. no, 1A)

De 31^e Oktober werd door de deservitor de kapel ingezegend en daarvan acte opgemaakt. (Zie archief A. No. 1B)

De 1^e November 1884 werd bepaald, dat de twee eerste rijen van de stoelen 10 cent, de volgende 5 cent en de zijstoelen 2 cent zouden opbrengen. En daar Woensdrecht volgens de voorlopige scheiding 740 zielen had, was de kerk door dezen en nieuwsgierigen druk bezet. Na de middag werd plechtig door de deservitor de H. Kruisweg opgehangen en ingezegend en met aflaten verrijkt en daarvan de acte opgemaakt. (Zie archief A. 2A en B) De 12^e November ontvangt de deservitor de faculteit om op zon- en feestdagen twee H. Missen te lezen ten gerieve van het volk. (Archief A. No 30)

De 28^e November werden de tarieven der Missen bepaald en door de Vicaris Capitularis vastgesteld en geregeld. (Zie archief A. No. 4)

Zo was dan alles voor het eerst geordend.

Nauwelijks echter was de voorlopige parochie van de H. Jozef te Woensdrecht opgericht of de Z.E: Heer Pastoor van Hoogerheide en het Kerk- en Armbestuur en de parochianen en -niet in het minst de herbergiers – kwamen in verzet. Er werden protesten en petitiën ingediend en aan de Vicaris Capitularis en aan het Kapittel om de nieuwe en voorlopige parochie wederom ten gronde te richten of de grenzen der zelve meer te beperken en vooral het oostenlijk gedeelte van de Nederheide bij Hoogerheide te houden. Tal van moeilijkheden deden zich voor en onaangenaamheden waren daarvan het gevolg.

Daar kwam nog bij dat zeer velen zich met de zaken bemoeiden of er zich in mengden, die niets er mede te maken hadden en zo de boel nog meer in de war stuurden. Waartoe zou het dienen om al de moeilijkheden en hatelijkheden op te noemen, die er voorvielen?

Zo stonden dan de zaken toen Mgr. Leyten aan het bestuur kwam. Z.D.H. trachtte alle gemoederen te bedaren en tot een minzame schikking te geraken, en ofschoon veel moeilijkheden moesten overwonnen worden, kwam het eindelijk de 30e Oktober anno 1885 tot ene eindbeslissing, juist toen de voorlopige parochie een jaar geleden was opgericht.

In dat jaar telde zij 740 zielen en 500 communicanten; twee duizend hostiën werden er uitgedeeld; 23 kinderen, waaronder één onecht, werden er gedoopt; drie huwelijken werden er gesloten, 27 sterfgevallen hadden er plaats, waarvan er één stierf plotseling zonder de H. Sacramenten der Kerk te kunnen ontvangen, 20 door een aanstekende keelziekte (Difterie) beneden de 7 jaren en 6 anderen alle bijtijds voorzien van de H. Sacramenten. Tot de eerste H. Communie werden 22 kinderen toegelaten en tot het H. Sacrament des Vormsels, dat de 24^e juli door de Bisschop van Breda, Mgr. P. Leyten, in de parochiekerk van Huijbergen werd toegediend van de in totaal 77 vormelingen.

Verdiend nog vermeld te worden, dat de eerste kerkvisitatie door de Z.E. Deken C, Doggen vrijdag de 24^e juni plaats had.

Voor dat dit hoofdstuk gesloten wordt, moet ik hulde brengen aan de weldoeners die de kerk van de eerste noodzakelijke benodigdheden hebben voorzien, vooral de Damesvereniging van het H. Sacrament voor arme kerken te Tilburg voor zes amicten, zes korporaals, drie kelkdoekjes, zes vingerdoekjes, één benedictusdoekje, één albe, een prachtig missaal met stoeltje en één cingel; en aan de vereniging afdeling Rotterdam voor 5 kasuifels, 2 koorkappen, drie stoelen en een ziekenbeursje, 2 Pallen, 3 Korporaals, 2 alben en één wierookvat, 3 amicten, drie vingerdoekjes en zes kelkdoekjes, 1 Rochet, één zieken H. Oliedoodsje, 1 H. Hostiedoodsje, 1 kelk, 1 ciborie, 1 Godslamp, één altaarschel en 6 kandelaars. Nog aan de Wed. Melsen, die bereidvaardig haar huis beschikbaar stelde voor de Pastoor en in wier huis Z.E. woonde vanaf 30 oktober 1884 tot 22 juli 1885 zondar dat zij daar salaris voor bedong ofschoon Z.E. zulks niet onbeloond liet toen hij deze woning verliet om een huisje te gaan bewonen door Z.E. gebouwd bij het kerkhof op een stuk grond vroeger door hem aangekocht belendende ten westen van het kerkhof van Wilhelmus Jacobus Musters voor de somme van Fl. 310,--.

Ook hebben de mensen van Woensdrecht met bereidvaardige welwillendheid bijgedragen tot het onderhoud van de Pastoor en toonden door volgzzaamheid en gehoorzaamheid zich zijner waardig, toonden zich gewillig en zelfs voorkomend om stenen aan te rijden voor de pastorie en brachten gaarne zoveel in hun vermogen was hun offertje bij om de kerk tegemoet te komen in de onkosten voor het uitmuntend Harmonium van de Z.E. Heer van Goch, professor van het Klein Seminarie, gekocht voor FL. 660,-- en een altaartje en de preekstoel, aangekocht voor FL. 75,-- van de Parochie van Nieuw-Vosmeer en andere kerkelijke ornamenten, waarvoor iederen eerste zondag in de maand ene kollekte met open schaal wordt gehouden.

KANONIEKE OPRICHTING DER PAROCHIE VAN DE H. JOZEF TE WOENSDRECHT.

Na een jaar van moeilijkheden doorworsteld te hebben kwam eindelijk de stond der redding aan, waarnaar zij zo zeer verlangd en zo vurig voor gebeden hadden. De 30^e oktober van 1885 werd de parochie kanoniek gevestigd en werd de volgende brief van Z.D.H. P. Leyten, Bisschop van Breda, ontvangen die in Hoogerheide en Woensdrecht van de kansel werd afgekondigd.

“”Bisdom van Breda
No. 153

Petrus Leyten
Door de genade Gods en de gunst van de H. Apostolische Stoel
Bisschop van Breda
Aan allen die dit zien of horen lezen
Zaligheid in de Heer!

Door de H. Geest gesteld om te waken over onze ganse kudde en in onze bevoegdheid om de aan ons toevertrouwde zielen ter zaligheid te geleiden hebben wij gemeend te moeten voorzien en aan hunne herhaalde aandrang naar een eigen zelfstandige Parochie en afscheiding van de Kerkelijke gemeente Hoogerheide, waaronder zij tot dusverre behoorden, gevolg te moeten geven.

Ter bevrediging van de gezegde inwoners en ten einde voor de toekomst volledig voorzien te zijn voor de geestelijke behoeften van genoemd grondgebied, na de belanghebbenden gehoord te hebben en met toestemming van ons kapittel, zo richten Wij bij deze op in de gemeente Woensdrecht een zelfstandige parochie onder de benaming van Woensdrecht met ene eigene kerk en dienstdoende geestelijke, die het genot zal hebben van alle rechten en gunsten, welke er aan zijn verbonden en ooit er aan verbonden zullen worden.

De kerk zal de H. Jozef tot patroon hebben.

De benoeming en de aanstelling van de Pastoor en alle de verder dienstdoende geestelijken blijft uitsluitend aan ons en aan onze wettelijke ambtsopvolger voorbehouden.

De grens der aldus opgerichte Parochie begint aan het zuidwestelijk punt van de Separatie dijk in de Van Der Duinspolder, welke dijk de scheiding vormt tot aan de dijk gelegen tussen Nieuw-Hinkelenoord en Van der Duinspolder, die noordwaarts lopende omslaat in het schapenwegje en langs de dijk tussen polders Oud- en Nieuw-Hinkelenoord, nederdalende tot aan de zuidzijde van de Hoeve, thans bewoond door P. Jacobs, Antz., de grens voortzet tot op de tussen voornoemde hoeve en die van P.J. Jacobs-Magielsen gelegen scheidingssloot, welke verder de scheiding tussen de nummers 112 en 120 sectie E uitmaakt; van hier en eene Noordelijke richting tot recht op de scheiding tussen Woensdrecht en Ossendrecht op de Schenkeldijk die de grens vervolgt over de Luizenmarkt en het slikgat tot de Nederheidensestraat, waar deze de limieten vormt tot aan haar splitsing van hier van de Oostelijke hoek van het huis sectie G no. 124 in de noordelijke richting (rechte lijn) tot de grens van Borgvliet en Kadastraal bekend sectie G. no. 210-771-770-230-231-1160 en 1169. Verders in eene westelijke richting door de mengsloot (tussen de Prins Karel en het zooyen aan de Hoogland) volgende genoemde mengsloot eindelijk in westelijke richting tot de dijk van Prins Karelpolder en de Oosterschelde.

Het grondgebied aldus omschreven wordt alzoo met dezelfde bewoners het tot dusverre behoorde, en Kerkelijk onderhorig gesteld aan de Parochie van "Woensdrecht" waartoe het krachtens ons besluit voortaan zal behoren.

Derhalve is het onze wil en verordening dat de gezegde bewoners van het hierboven door ons omschreven grondgebied zich tot den Zeer Eerw. Heer Pastoor zullen vervoegen voor het ontvangen der H. Sacramenten en andere parochiële bedieningen en Hem voor hun als een wettige herder zullen erkennen, eerbiedigen en in alles volgens plicht gehoorzamen; gelijk wij ook wederkerig de boven bedoelde gelovigen nadrukkelijk aanbevelen aan de zorgen van de Zeer Eerw. Heer Pastoor van Woensdrecht, die wete dat hij eenmaal aan de Opperste Herder der zielen rekenschap zal moeten afleggen.

Deze onze akte van oprichting der zelfstandige parochie van Woensdrecht zal afgekondigd worden in de Kerken van Hoogerheide en Woensdrecht op zondag den 1^e november 1885 en onmiddellijk daarop in werking treden.

Gegeven te Breda

P. Leyten

Op last van Zijne Doorl. Hoogw.

G. Gillis (Secret.)

Overeenkomstig het artikel 6 van het Algemeen Reglement van de Parochiële kerkbesturen in het Bisdom Breda, in verband met art. 3 lett.3 stellen wij bij deze in een uit drie leden bestaande Parochiaal Kerkbestuur voor de door ons bij besluit van heden no. 153 opgerichte parochie Woensdrecht en benoemen tot leden van hetzelfde de parochianen:

Fredericus Aloysius Dietvors

Petrus Koekhoven en

Godefridus Beyaarts.

Tevens bepalen wij dat de kleinste helft der door ons benoemde kerkmeesters volgens op te maken rooster zal aftreden op de tweede zondag na Pasen 1886. Wij bevelen aan het aldus ingestelde Kerkbestuur zich in alles naar de bestaande voorschriften en verordeningen te gedragen, en gemoedelijk met de ons benoemde pastoor in alles samen te werken tot geestelijk en tijdelijk welzijn der Parochie.

Afkondiging dezes zal overeenkomstig art. 14 van het Algemeen Reglement geschieden in de Kerk van Woensdrecht op zondag 1-11-1885.

De Bisschop van Breda

P. Leyten.

Met de grootste vreugde werden die brieven aangehoord en ofschoon de parochianen van Woensdrecht klein zou zijn, jubelde men toch dat de wensen vervuld waren nochtans gehoorzaam onderworpen aan de verordening van de Deservitor die tot pastoor der nieuwe parochie woensdag benoemd was en gaf men zich aan geen uiterlijke blijken van vreugde over

Met overleg van de Z.E. Heer C. Doggen werd de inleiding van de nieuwe pastoor Joh. Ant. Petr. Van Mens bepaald op 11 november 1885. De parochianen hadden voor die plechtigheid enige bijdrage verzameld en de kerk waarlijk prachtig versierd, maar buiten niet de minste versiering aangebracht daar hun een last gegeven was alle uitwendige vertoon van vreugde te vermijden.

Te 9 ½ uur had de plechtigheid plaats volgens de voorschriften door een deken van Bergen op Zoom de Z.E. Heer C. Doggen terwijl als getuigen optraden de HoogEerw. Heer Ph. Jac. Muskens, pastoor te Bergen op Zoom.

Reeds de negende november had de nieuw benoemde pastoor in de handen van de Bisschop Professio Fidei eed afgelegd en zo was dan door de inleiding het werk voltrokken. De Z.E. Heer Deken hield een toepasselijke predicatie en na de parochianen aan hunne vroegere ontrouwheid te hebben gewezen, uitte Z.Z.E. de wens dat zij voortaan meer gevolgzaam en onderworpen zouden wezen en sloot zijne reden met de pastoor geluk te wensen en een lang leven toe te wensen.

Die dag was een ware feestdag voor ons volk. De arbeiders en polderjongens waren die dag van hun werk thuis gebleven en vierden zonder luidruchtigheid het feest, nadat zij de plechtigheid en de H. Mis 's morgens hadden bijgewoond.

Van de inleiding werd de volgende akte opgemaakt:

Op de institutiebrief des Bisschops.

(In deze aanstellingsbrief wordt pastoor Van Mens als Pastoor aangewezen en blijken de heer Van Spaandonk en pastoor PH.J. Muskens als getuigen op te treden)

Na de plechtigheid der inleiding werden en het koor van zangers gevormd en ook den 8^e december 1885 een organist aangenomen, de heer Krüter, een onderwijzer uit Ossendrecht, die de taak voor Fl. 52,—'s jaars op zich nam om met zon- en feestdagen het orgel bij de

Hoogmis en het Lof te spelen en tevens de zangers te formeren en ook de organisten voor het harmonium in de week te spelen aan te kweken; ook tevens werd een reglement ontworpen. Dezelfde dag, de 8e december, werd ook de Confrèrie ter eere van het Allerheiligste Sacrament ingesteld en vormden 12 leden en werden ook de reglementen van de Confrèrie ontworpen.

Reeds de 12e november 1885 had de Bisschop de jaarwedde van de Pastoor geregeld, waarvan in de eerste kerkvergadering werd kennis gegeven.

De brief luidde als volgt:

“”Bisdóm Breda

Breda 12 November 1885.

Zeer Eerw. Heer Pastoor,

Door dezen staan wij U.Z.E. als vaste jaarwedde uit de Kerkekas toe een som van vierhonderd gulden; terwijl U. Z.E. nog daarenboven jaarlijks vierhonderd gulden uit de Kerkekas toekomen als vergoeding der Rijksjaarwedde zolang deze door UZE niet zal worden genoten.

De Bisschop van Breda
w.g. P. Leyten.

Den Z.E. Heer
Pastoor
Woensdrecht “”

Archief no. 10.

Op het einde der maand December 1885 werd de staat der parochie Woensdrecht opgemaakt, waaruit bleek dat er waren 105 huisgezinnen en 544 zielen, waarvan 350 communicanten, 4 onwettige kinderen en 3 gemengde huwelijken.

Daar wij nog altijd volgens de reglementen van het R.K. Parochiaal Armbestuur, ofschoon gescheiden van de parochie Hoogerheide, één Armbestuur met Haar bleven uitmaken en daaruit nieuwe verwickelingen en moeilijkheden vreesden, zoo bepaalden wij in de vergadering van het kerkbestuur, aangezien Hoogerheide betrekkelijk een groter aantal armen dan Woensdrecht had, de bestaande fondsen circa Fl. 2000,-- groot aan Hoogerheide te laten en onder goedkeuring des Bisschops een eigen en zelfstandig parochiaal Armbestuur op te rigten. Monseigneur gaf daarover ons zijn hoge goedkeuring te kennen dat wij om vredeswille zo hadden gehandeld en ging tot de daarstelling daarvan en de benoemingen der Armmeesters over als volgt uit Z.D.H- 's schrijven.

Benoemd werden als eerste Armmeesters Jacobus Koekhoven, Antonius de Jong en Joannes Ignatius Melsen, bij schrijven van de Bisschop van 9 Febr. 1886.

Verder is er een schrijven, welke de periodieke aftreding der verschillende Armmeesters regelt. De eertgenoemde werd ondervoorzitter/penningmeester, Antonius de Jong voorzitter en J. I. Melsen secretaris.

En zo sluiten wij dan het hoofdstuk “Oprichting” van de parochie Woensdrecht met innige dankbaarheid aan God, Wien het behaagde zijne bijzondere zegen aan de parochie te schenken, waardoor alles zo spoedig geregeld was. Moge die zegen ons steeds bij blijven en Woensdrecht Gods beste Zegen zich waardig tonen.

Woensdrecht Binnenzicht der kerk

BEZITTINGEN DER R.K. PAROCHIE WOENSDRECHT.

Het kan misschien nuttig zijn, voordat wij over de tegenwoordige bezittingen van Woensdrecht beginnen te handelen, iets van de vroegere rijkdom te vermelden. Ik vind daarover in Krügers Kerkelijke Geschiedenis van het Bosdom het volgende: Woensdrecht bezat eene prachtige toren met kerk waarin vijf altaren stonden. Vier derzelve hadden fondatiën, ten eerste het altaar van de H. Nicolaas met de last van wekelijks renderende 19 r.h. guldens.

Ten tweede het altaar met O.L.V. van Smarten met 2 missen en 16 r.h. guldens.

Ten derde het altaar van de H. Maagd met 2 missen en 16 r.h. guldens.

Ten vierde het altaar van de H. Antonius 12 r.h. guldens en in Hoogerheide alta Maria het altaar der kapel 12 r.h. guldens.

Ten vijfde het altaar der Noet (Nood) Gods.

De kerk onder titel der Hemelvaart van de H. Maagd toegewijd, was een quarta capella en had een capitel met een koster, bezat onderscheidene goederen, toebehorende aan de beneficiën of Kapelaan Nijen der Kerk.

In de verpachting van de tiende aug. 1711 door Jhr. Ph. Van Brakel, rentmeester der vanouds geconficeerde goederen in het markiezaat van Bergen op Zoom worden genoemd:

“Eenige percelen van zaai- en weilanden mits schaders riethoeken aankomende de geestelijken ontvangh onder Woensdrecht”.

“Eerstelijk een partijtje lands genaamd de capellerijen van St.-Nicolaas op de Nederheide onder de Jurisch Dici van Woensdrecht, groot tussen 4 à 5 gemet met den hoop zonder juiste maten”

“2e. Een perceeltje zaai- en weilands groot 3 gemet met den hoop, genoemd borsse en Rijzendeberg (bij de toren)”

“3e. Een perceel zaailands de capellarijen van de Lieve Vrouw groot 2 gemet mede met de hoop als voren, en nog een bosje, groot 200 roeden, maar af gesepareerd van het weike aan de waterkant groot 91 roeden.”

“4^e. Een perceel weiden, rietveld en slikken groot volgens de kaart en de veldhoek te samen een 's Hemels breedte 31 gemet 192 ½ roe gelegen in de drijvende polder van Woensdrecht en een weike groot 91 roe.”

“5^e. Een perceel weiden en de rietveld in den geïnunderden polder (Zuidpolder buitendijks) groot 11 gemet.”

“6^e. Een perceel zaailands groot 4 gemet en 81 roe.”

De kerk had daarenboven nog tienden, te weten in de Zuid- en in de Noord- of Prins Karelpolder uitmakende het zesde part of de zesde schoof diertiende. Deze zijn door het land aangeslagen en werden vroeger door de rentmeester der geestelijke goederen verpacht en later met de domijntiende verenigd.

N.B. in de jaren 1821 kwam de Wel. Gestr. Heer van Haren Carspel Eckhart, Dir. Der Registratie en domijnen in Nrd. Brabant, met een lid der gedeputeerde Staten en de district Commissaris Den heer Panneboeter teneinde een schikking aan te gaan met het Gemeente- en Kerkbestuur wegens de afkoop der Geestelijke tiende: “Om den 2 spalt en de onenigheden van de leden van voornoemd bestuur die grotendeels meende dat de gelden niet aan Hoogerheide maar aan Woensdrecht toekwamen, is geen schikking tot stand gekomen en vermelde heren zijn onverrichter zake vertrokken.”

De toenmalige pastoor A.I. Groffen heeft opgetekend dat het akkoord zou gekomen zijn op 3600 gulden Kapitaal ineens en jaarlijks tot onderhoud van kerk en toren 100 gulden. De directeur voornoemd gaf de 30^e april 1822 no. 101-1058 te kennen dat men zich echter den deze aanzien nader kon adresseren.

Ziedaar enige der bezittingen van de Kerk van Woensdrecht die men in Krüger blz. 466 en volgende aantreft.

Ook geeft dezelfde schrijver in een noot aan uit een extract van verpachting in 1714 de volgende bezittingen van den armen en het laatste van het gild:

1^e. Een blok land groot een gemet.

2^e. Drie reepjes land ca 1 gemet.

3^e. Ene weide in de Onderstal.

4^e. Den heilige Geest blok.

5^e. Een huisje met 1 gemet grond

6^e. Een blok en nog een stuk land genaamd de Geer.

7^e. Een blok land en Wijken op de Molenakkers.

8^e. Een hof van 60 roeden.

9^e. Een bosje groot 1 gemet 150 roeden.

10^e. 200 roeden op de Molenakkers en voor het Gild 200 roeden lands.

Uit dit weinige is dus gemakkelijk op te maken dat de bezittingen van de Kerk van Woensdrecht belangrijk moeten geweest zijn. En dat alles is voor de Kerk van Woensdrecht verloren gegaan, zodat de zoo genaamde commissie gronden heeft moeten aankopen om de nieuwe kerk er op te bouwen. Later, toen de parochie is daar gesteld, heeft het Kerkbestuur getracht de Kerk op naam te krijgen. Op raad van de Bisschop en de Notaris hebben wij getracht eerst Administratief de Kerk op naam te krijgen en ons vervoegd tot de Burgemeester van Woensdrecht om eene eenvoudige rectificatie in het Kadaster te verkrijgen. Het Gemeentebestuur zond daar op de volgende passie aan de bewaarder der hypotheken.

Het gemeentebestuur van Woensdrecht

In aanmerking nemende

Dat het Kerkgebouw met bijbehorend terrein van de R.K. Kerk te W. op den kadastrale legger (art. 1404) ten name staat van de Naamloze Vennotschap tot oprichting ener kath. Kerk in de Woensdrechtse straat, opgericht bij acte van den Notaris van Nouhuys te Ossendrecht den 29 Mei 1882.

Dat naar luid der bepalingen dier acte, deze vennotschap bestond uit de R.K. ingezetenen, die de kerk zouden oprigten uit de ingezamelde gelden uit al de R.K. te dier plaatse ten einde daarna de instelling van een R.K. parochie te bewerken.

Dat deze inderdaad is ingesteld en haar bestuur benoemd of in functio is, waardoor de genoemde Vennotschap is vervallen en het kerkgebouw enz. onder het beheer van het R.K. Kerkbestuur is gekomen.

Dat er ten dezen geen burgerrechtelijke overgang plaats heeft omdat het kerkgebouw denzelfden eigenaar heeft behouden, namelijk de R.K. ingezetenen van Woensdrecht thans verenigd in in ene naar kerkelijk recht opgerichte Parochie werkend bij Missive van Zijne Excellentie den Heere Minister van Justitie van de 7^e november 1885, afd. 2 Bno. 99.

Verzoekt der Heer Bewaarder der Hypotheken en van het Kadaster te Breda de te naamstelling te veranderen in die van de Roomsche Katholieke Parochiale Gemeente te Woensdrecht (Woensdrechtse straat).

De secretaris,
w.g. I.F. Soffers

Het Gemeentebestuur voornoemd
De Burgemeester,
Godfr.s Moors.

Aan de heer bewaarder der Hypotheken
En van het kadaster
Breda.”””

Op die missive van het gemeentebestuur plaatste de Heer Bevers de volgende kanttekening:
“607/13 De kadastrale tenaamstelling is volkomen in overeenstemming met den ten hypotheekkantoor alhier overgeschreven titel, zodat de tenaamstelling, zonder nadere acte of hogere machtiging geen verandering kan worden aangebracht.

Breda 25 jan. '86.

De bewaarder
B.”

Zo waren dan onze eerste pogingen verijdeld en kwamen wij na Z.D.H. den Bisschop en den notaris enz. gehoord te hebben tot het besluit met een rekwes naar de Minister van Finantiën tevens eene toestemming in forma van de zoogenaamde Commissie en een afschrift van de Vennotschap tot oprichting ener R.K. Kerk te Woensdrecht in de Woensdrechtse straat te zenden.

Het stuk van 29 mei, waarbij de vennotschap werd opgericht met een rekwes aan de Minister van Finantiën gericht met het verzoek de eigenaardige benaming te doen vervallen en het hoofd van de bedoelde legger te doen luiden: de r.k. parochiale gemeente te Woensdrecht.

Getekend hadden: Joannes Melsen, F. Dietvors, P. Koekhoven, P.A. Jacobs Az., Jac. Koekhoven, Ant. Groffen, Adr. Willemen.

De minister antwoordde: dat zonder nadere overdracht die gronden aan de R.K. parochiale gemeente een overschrijving van de daarvan op te maken akte in de openbare registers de verlangde overboeking niet kan plaats hebben, doch dat er naar het oordeel van de minister termen bestaan aan de koning ontheffing te vragen van de rechten van overgang welke ter zake van de bovenbedoelde overdracht en de overschrijving der daarvan op te maken akte, verschuldigd zouden zijn.

Zo werden we van Herodus naar Pilatus gezonden en moesten we ons wel met een adres aan de Koning richten. Dit was gedateerd 1886.

Wij ontvingen op 22 juni hierop een schrijven met een verzoek om inlichtingen en het afschrift der notariële akte van aankoop van de grond.

Wij hebben deze koopakte hem toegestuurd en verzocht derhalve spoedig terug te ontvangen.

Eindelijk en ten laatste na zoveel moeilijkheden werd ons de 29^e juli 1886 bekend gemaakt dat het den Koning behaagd had aan de R.K. Parochiale Gemeente van de H. Jozef te Woensdrecht (Woensdrechtsestraat) vrijstelling te verlenen van de overschrijfkosten of die gebracht had op Fl. 1,20. Het voornoemde stuk werd omgezonden aan de notaris om het stuk de zogenaamde akte van eigendom te laten registreren en wat moeite ik ook aanwendde nimmer heb kunnen bemachtigen. Intussen was de akte gemaakt en het geheel op onze naam gesteld en geregistreerd, dus dat stuk kan nooit meer dienen. De akte van overdracht berust in onze archieven.

Reeds vroeger had het kerkbestuur een stuk grond aangekocht belendende aan het bovenstaande, waarvan de akte berust in onze archieven.

Het betreft hier een stuk bouwland, gelegen te Woensdrecht Sektie G no. 1219, gedeelte van no. 1216 en 1217 ter gezamenlijke grootte van 28 are 16 centiare. Van Petrus Franc. Dietvors, wonende te Veren en zulks voor Fl. 286,-- op 16 februari 1886.

Ook werd akte opgemaakt van het stukje grond, aangekocht van Broos en reeds sinds lang als weg naar het Kerkhof in gebruik. Voor Fl. 40,--. Dit was op 25 aug. 1886.

Nog twee perceeltjes grond (het ene met een woning) kwamen de kerk toe. Het eerste werd door pastoor Van Mens verkocht aan het kerkbestuur van Woensdrecht en betreft het perceel sectie G 1270, pastorie en erf groot 6 are 93 centiare, staande en gelegen te Woensdrecht. De pastoor had deze grond op 14 juni 1885 gekocht. Het werd aan de kerk verkocht voor de som van Fl. 1200,--.

Het tweede stukje grond was een perceel tuin gelegen te Woensdrecht, bij het kadaster bekend Sectie G no. 1113 groot 5 are, dat toebehoorde aan Jacobus de Jong, landbouwer en winkelier, wonende te Woensdrecht, die gehuwd was met Maria Cath. Marcus. Deze had het van haar vader Jacobus Marcus geërfd, die het onderhands gekocht had op 23 jan. 1844. Deze grond werd gekocht voor de som van FL. 150,--.

De 29^e maart 1886 werd de bouw der pastorie begonnen, waarvan de parochianen reeds den 1^e november 1884 een inschrijving hebben geopend en die heeft opgebracht de somma van Fl. 1910,25. De 26^e oktober 1886 was alles kant en klaar en werd zij betrokken door de pastoor.

De opbouw der pastorie met het hek voor het huis en de omheining van de tuin heeft gekost Fl. 12 556,05. Hierbij is begrepen de aankoop van de grond voor huis en tuin Fl. 1 501,25. Nauwelijks was de pastorie onderdak of men begon een inschrijving te openen voor de opbouw van de toren en de vergroting der kerk en menigeen tekende in voor 6 jaren. In 1886 bracht de intekening de kapitale som van Fl. 2 091,67 op, waarbij we nog mochten rekenen Fl. 1 000,-- vroeger bij de opbouw der kerk door Janus Kuylen ingetekend dat bij die gelegenheid door hem betaald werd.

Al aanstonds was dan ook het plan gereed, de toestemming des Bisschops verworven en begon men de 10^e juni van dat jaar de bouw en Goddank zonder ongelukken was alles den 30^e november voltrokken en kostte met hekken en bijwerk de somma van Fl. 14 350,35.

Nu gevoelde men behoefte aan altaren en deze werden in december door de beroemde kunstenaar de Heer P.T. Strackee van Haarlem geplaatst. Het grote altaar kostte Fl. 1 500,-- en de kleine altaren van de H. Maagd en de H. Joseph ieder Fl. 600,--.

Het eerste is een geschenk van de familie Jacobs en de kleine werden geschonken door de WelEerw. Heer N. van Mens, rector van het Liefdes Gesticht te Breda en door Mej. M. van Mens van Breda.

Inmiddels was op verzoek van de pastoor en bemiddeling van de Bisschop aan de Kerk van de H. Joseph te Woensdrecht een bijzondere gunst geschonken. De 7^e november 1886 verleende Z.H. Leo XIII een volle aflaat in het oktaaf van de H. Blasius te gewinnen.

Om nu de devotie van de H. Blasius te bevorderen werd door de voornoemde Heer Strackee een altaartje met het beeld van Dien Heilige geplaatst voor de som van Fl. 315,--.

Zo was dan de bouw van kerk en pastorie voltrokken; de kerk van een nieuwe vloer voorzien met vier altaren opgesierd en was voor een kapitaal uitgegeven van Fl. 32 551,01 waarvan slechts Fl. 12 000,-- als schuld overbleef dat tegen 2 ½ werd opgenomen.

Reeds de 18^e november was alles tegen brandschade verzekerd bij de onderlinge voor de Bisdommen van Nederland als volgt:

Kerk met torenvan afleider voorzien	FL. 30 000,--
De Kerkmeubelen	FL. 7 000,--
Pastorie met torentje	FL. 12 000,--
De kosterswoning	<u>FL. 2 000,--</u>
Tesamen	FL. 51 000,--

Indien wij nu bij die som nog voegen Fl. 3 000,-- voor onbebouwde eigendommen die de kerk bezit, dan vertegenwoordigen de bezittingen der kerk van de H. Joseph een waarde van Fl. 54 000,--, waarvoor zij slechts Fl. 12 000,-- te betalen heeft. Met alle redenen mogen wij God danken voor de bijzondere zegen aan de parochie van Woensdrecht geschonken en de hoop koesteren dat zij weldra ook die betrekkelijk kleine schuld zal kunnen afdoen.

De 30^e november 1886 werden voor het eerst de plaatsen in de kerk verpacht en brachten de niet geringe som van FL. 754,09 op. Voor die gelegenheid was door het kerkbestuur een reglement ontworpen.

Ook op geestelijk gebied genoot de parochie in 1886 de schoonste vruchten. Den elfde april naderden 19 kinderen tot de eerste H. Communie en werd die plechtigheid met veel luister gevierd.

Het jubilee dat van de 23^e tot de 31^e december werd gepreekt door de Z.E. Pater J. Zualdus van de orde der Capucijnen werd druk bezocht en nagenoeg allen namen daar aan deel.

De pastoor had het plan opgevat een gebouw te stichten voor Ouden van Dagen, beheerd door de Eerw. Zusters van Bergen op Zoom.

De zusters zouden tevens een bewaar- naai-, brei- en katechismusschool houden, wat veel nut voor Woensdrecht zou hebben opgeleverd. Maar helaas, door omstandigheden zagen de zusters van de oprichting af.

Toen de 27 oktober de pastoor zijn nieuwe pastorie betrok, kwam het z.g. kostershuis dat Z.E. voorlopig bewoond had vrij en kocht de kerk zulks aan voor FL. 2 300,-- en schafte zich een stuk grond aan voor Fl. 225,-- van De Jong – Marcus, opdat de zusters daar voorlopig hun werkkring zouden kunnen beginnen.

We hadden ook de hoop gekoesterd, gelijk met de oprichting van de Parochie beloofd was, weldra ene school van de gemeente bij de kerk te krijgen en dan waren we gered met een bewaar-, brei- en naaischool en konden de kinderen allen hier blijven.

Op het einde van 1886 werd bepaald dat er in Hoogerheide een zustersschool zou komen en daarop de zouden school gaan en die zustersschool zou gesubsidieerd worden. Daardoor vervielen alle plannen.

Het oktaaf van Blasius werd met grote luister gevierd. In de kranten las men: "Men meldt ons uit Woensdrecht: Van heinde en ver kwam men heden alhier de H. Blasius in de nieuw gebouwde kerk vereren. Het was er waarlijk devoot! Tal van waskaarsen en bloemen sierden het beeld dat in een kapelletje was aangebracht en de menigte lag stichtend daarvoor geknield, terwijl een grote schaar priesters het altaar omringde. De vreemdelingen, die onze parochie bezochten, bewonderden als om strijd de schone gevel en toren onlangs opgetrokken en de kerk sierlijk afgebouwd onder toezicht van de architect P. Soffers te Ginneken en niet minder de 4 prachtige altaren door de kunstvaardige hand van de Heer P. Strackee van Haarlem in Romaanse stijl aangebracht.

Links de Stompetoren. Aanpalend het voormalig huis van Mgr. Van mens, met aan linkerkzijde het schoollokaal, naast de deur in het midden het bordje van de eerste steenlegging. Achter de getraliede vensters was de kapel van de zusters. De dwarsaanbouw is het klooster.

Op 13 mei 1887 kwamen 2 brave juffrouwen in het gebouw door de pastoor ingericht, het z.g. kostershuis. De 21^e mei is de school begonnen met 4 bewaarschoolkinderen en enige weinigen voor catechismus en breischool. Moge de goede God die onderneming zegenen.

Bemerking:

Ofschoon het kostershuis op naam der kerk is gesteld en de koopprijs is aangegeven, was toch dat huis nog van de pastoor, die het den 28^e mei schenkt aan de kerk onder voorwaarde dat de dames E. en M. Schouten hetzelfde mogen blijven bewonen gratis om onderwijs te geven aan de jeugd zolang zij leven, tenzij de Bisschop van Breda anders zou beslissen.

De pastoor heeft deze voorwaarden herroepen op 20 november 1887 en slechts bepaald dat het huis voor goede werken gebruikt wordt.

Nu verlangde men nog naar een uurwerk.

De heren Petit en Fritsen werden daarmee belast en de 12^e augustus waren wij in het bezit van drie prachtige klokken, door de familie Van Mens geschonken. Op 13 augustus werden deze door de pastoor gewijd en de 17^e augustus weerklonken tot niet geringe vreugde der gelovigen de heerlijke tonen door het luchtruim.

De grote klok, wegende 538 kilo, werd Maria, de tweede, wegende 269 kilo werd Norbertus en de derde ter zwaarte van 154 kilo Johannes geheten en kostten gezamenlijk met toebehoren, behalve de klokkenstoel, het plaatsen en de koorden de somma van Fl. 1 697,60. Ook begon weldra Joh. v. d. Berghe van Den Oudenbosch door hem aangenomen met het angelus zonder wijzerplaten voor de som van Fl. 500,--. De wijzerplaten werden geleverd voor Fl. 180,-- en zo was dus het uurwerk de 9^e september geheel in orde.

Niets anders bleef er nu nog over dan dat onze tempel geconsacreerd werd en de Hoogw. Mons. Petrus Leyten bepaalde de 26^e voor die plechtigheid. Het volk ontving die blijde tijding met de grootste vreugde en alles werd aangewend om de intrede van Monseigneur luisterrijk te doen zijn en het feest der kerkwijding met waardigheid te vieren. Negen erebogen versierden de weg, gevuld met jaarspreuken.

Zondag de 25e september werd de Bisschop in plechtige optocht afgehaald door 33 leden der Garde d'honneur, de harmonie van Ossendrecht "de Hoop", vele schone vanen en wimpels, de kinderen van de verschillende catechismusjaren en twee prachtige wagens met bruidjes omtrent 45 à 50 in getal. Nooit heeft Woensdrecht zoveel volk op de been gezien en met gejubel en gezang werd de Bisschop aan de Steenweg bij J. Koolen afgehaald, terwijl het volk aan beide zijden van de weg eerbiedig neerknielde om de zegen te ontvangen en "Leve de Bisschop" uitgalmde.

Vanaf de klinkerweg bij J. Koolen was geheel de weg met groen beplant en guirlandes en opschriften en vlaggen en wimpels sierden de huizen. De Bisschop was erdoor getroffen en wilde, om de mensen voldoening te geven, geheel de straat doorwandelen om de versieringen in oogenschouw te nemen.

Reeds des morgens onder het gelui der klokken begon de plechtigheid (maandag 26 september). Het weer was zeer schoon en de ceremoniën en de H. Mis, door de Z.E. Heer Deken van Bergen op Zoom gecelebreerd, waren om kwart voor twaalf beëindigd. Aan tafel waren een vijftigtal priesters rond Monseigneur gezeten, terwijl de Harmonie "De Hoop" van Ossendrecht de Hooge Gast en de aangezetenen een aubade brachten. Tegen de avond werd de Doorl. Bisschop door de Garde d'honneur tot buiten de parochie begeleid. Onnodig te zeggen dat Woensdrecht nooit die plechtige dagen zal vergeten.

In 1888 werden twee vanen geschonken: het ene van de H. Blasius door Mej. M. van Mens en het andere van de H. Joseph door de Wel Eerw. Heer Rector Van Mens.

De dames M. en E. Schouten, waarvan vroeger spraak is geweest en die een Bewaar- en naaischool enige tijd geleden hier hadden begonnen, verlieten de gemeente. Zij waren geheel ongeschikt voor dat werk (24 maart). Op diezelfde dag boden de Eerw. Zusters van het Gezelschap van J.M.J., die in Hoogerheide een gesticht gingen openen hare diensten aan voor Woensdrecht.

De Pastoor maakte een reis naar Rome, en vroeg daar het privilegium altaris privilegiati voor het Hoogaltaar te Woensdrecht en in augustus werd het document ontvangen en bekend gemaakt.

Na rijpelijk alles overdacht en met de Bisschop van Breda en de leden van het bestuur overlegd te hebben, besloten wij het aanbod van de Eerw. Zusters van het Gezelschap van Jezus Maria en Joseph aan te nemen onder voorwaarde, dat het kostershuis, althans voorlopig, tot school en verblijfplaats der drie zusters zoude gegarandeerd worden.

Eindelijk kwam men overeen en de Bisschop gaf de toestemming om de refter tevens voor spreekkamer te gebruiken en keurde de opgemaakte overeenkomst in triplo goed.

Op de feestdag van de H. Moeder Anna werden de scholen geopend en deze dag was er ongetwijfeld zeer voor geëigend. In de overeenkomst werd niet van een taalschool gesproken, alhoewel de Zusters die wel zouden geven. Men had dit uit voorzichtigheid, gezien een voorwaarde van de Bisschop van 's Hertogenbosch weggelaten.

Dit jaar werd ook voor het eerst een H. Missie gepreekt.

1889. Geschonken werden de prachtige monstrans en wierookvat door Mej. M. van Mens. Ook werd bevestigd dat de jurisdictie over de Damespolder, die feitelijk onder het Bisdom Haarlem behoort, voortaan onder onze parochie kwam.

In dit jaar richtte het Kerkbestuur tot de Gemeenteraad van Woensdrecht het verzoek het oude kerkhof in eigendom te mogen terug ontvangen. Het verzoek luidde:

“Vanaf de dertiende eeuw werd er rond de vernielde kerk begraven. De protestanten, die in de Reformatie de kerk hadden verkregen hebben weldra een gedeelte voor het kerkhof aangelegd, tot heden nog in gebruik.

Wanneer zij dat gedeelte als bezitting op hunne naam hebben doen plaatsen als eigendom, is mij niet bekend, maar zeker is 't dat zij het eigendom ervan bezitten. Het andere gedeelte, waarop de katholieken altijd zijn blijven begraven, behoort in eigendom van de Gemeente Woensdrecht. Zeer verwaarloosd ligt dat kerkhof en velen bezigen datzelve als bleek om de was op te leggen. Ook schijnt dat de protestanten verlangen ene schikking te treffen met de katholieken ten einde de beide kerkhoven te verbeteren, Vandaar, dat het kerkbestuur zich wendde tot de Gemeenteraad om den eigendom van voornoemd kerkhof te herkrijgen.”

Mondeling werd door de Burgemeester aan de Pastoor bericht dat de gemeenteraad besloten had de grond van het kerkhof of liever gezegd het kerkhof af te staan.

Aanstands werden er onderhandelingen met het kerkbestuur der protestanten begonnen, doch men kon alsnog tot geen beslissing komen, aangezien de Dominee om ziekte afwezig was.

Van Lindonk, de Diaken, zou het voorstel der katholieken ondersteunen.

1890. Daar de polderjongens reeds een geruime tijd vóór het Paasfeest naar buiten gaan werken is het dienstig ook hier zoals reeds in Hoogerheide bestond, de Paastijd te vervroegen en dit werd door de Bisschop van Breda toegestaan van Passiezondag tot en met de 2^e zondag na Pasen.

Ook werd in de veertigdaagse vasten gedispenseerd vanwege de heersende influenza, Goede Vrijdag uitgezonderd

De glasramen der kerk, die meer op fabrieks- dan kerkramen geleken werden door grisaille ramen in Romaanse stijl vervangen. Dezelve kosten Fl. 16,50 p/m² en werden vervaardigd door de beroemde firma Stalius Jansen uit Antwerpen Het ijzerwerk werd geleverd door de firma Asselberghs uit Bergen op Zoom voor Fl. 298,--. Het geheel kostende te samen de som van Fl. 1 500,-- was een geschenk van de Pastoor en zijn zuster Mej. Van Mens.

Om de Eerw. Zusters, die reeds van 26 juli 1888 hier werkzaam waren, hier te bevestigen en de scholen, die te klein waren, te vergroten, had men sinds lang alle moeite gedaan om het terrein, liggende voor de school, van Jacobs van Hoogerheide te kopen, ten einde dan een klooster met scholen en een gesticht voor ouden van dagen daar te plaatsen, maar alle moeiten waren te vergeefs, zodat we eindelijk moesten besluiten om ons te beperken tot het hoogst noodzakelijke, namelijk de school. Er werd dan besloten een stuk grond van Antonius Groffen aan te kopen of te ruilen tegen het tegenover de zusters gelegen terrein, waarvan hij de helft bijna verkreeg, zoals te vinden is in de acte, hier berustende, door Notaris A. van Mens opgemaakt. Wij hebben dat zo zien te schikken dat wij achter het terrein, aan Groffen afgestaan, drie meters in het langs hebben behouden. Groffen mag dan ook die grond tot wederopzegging in gebruik hebben. De bouw der scholen werd begonnen 19 mei 1890 en werd voltrokken de 16^e september, zodat de scholen, na een gezongen Mis ter ere van de H. Geest de 17^e zijn ingewijd en begonnen. De scholen hebben met veranderingen aan het oude huis en het maken van de regenput gekost te zamen Fl. 4 492,56.

Met de Zusters werd een nieuw contract gesloten, waarin o.a. voor kwam dat de gebouwen het eigendom van de kerk zouden blijven.

De Pastoor schonk een kapitaal, waarvan de rente diende tot onderhoud van het gebouw. Dit kapitaal verviel aan de kerk, wanneer de zusters zouden vertrekken. Dit bedroeg in totaal Fl. 3 000,-- (waaronder Fl. 2 000,-- voor het onderhoud der Zusters.

De schoolbanken bleven bij eventueel vertrek aan de Kerk. Behalve de taalschool, die zich nu meer uitbreidde en die de zusters geven, kregen wij nu ook een handwerk- en naaischool voor grotere meisjes.

In dit jaar werd ook de kerk geschilderd door de Venloose schilder Guillaume Deumens tot volle tevredenheid van allen, voor de som van Fl. 4 300,--. Het steigerhout en het plaatsen was voor kosten van de Pastoor en met bijwerk enz. heeft de schildering gekost Fl. 10 000,--. Mgr. Leuten en de Vicaris van het Bisdom kwamen het bezichtigen en waren zeer tevreden. Ook werd in de kerk een altaar met een beeld van het H. Hart geplaatst dat met polygramie kostte de som van Fl. 650,-- en 11 lampen, waarvoor Fl. 366,-- werd betaald. Het H. Hartbeeld was wederom door Mej. Van Mens geschonken.

Dit jaar werd de nieuwe preekstoel en de nieuwe communiebank, waarvan de uitvoering was toevertrouwd aan de Heer Peeters van Antwerpen, geplaatst; de preekstoel kostte Fl. 2 000,--, de communiebanken Fl. 1 000,--. De trap voor de preekstoel en voor de communiebank was van marmer. In het priesterkoor werd een Engelse vloer gelegd door de firma Van Noorden en Schweizel uit Rotterdam voor Fl. 600,--. Ook werden enige nieuwe altaarbenodigdheden aangeschaft, een nieuwe kelk en dat alles zonder de rekening der kerk met uitgaven te belasten.

De 15e december stierf de grootste weldoenster der kerk, Mej. Maria Anna Henriëtte van Mens. De diamanten dier dame en de brillanten werden aan de Monstrans der kerk geschonken en bevestigd.

Bij de burgemeester werd aangevraagd meer toezicht op het dansen en het sluitingsuur der cafés. Men antwoordde dat er reeds verschillende processen verbaal zijn opgemaakt.

In het Lof op 24 mei werd de kruisweg, door de Heer Deumens uit Venlo geschilderd, gewijd. Deze kruisweg met passiekruis is een geschenk van iemand die onbekend wenste te blijven. De kosten bedroegen Fl. 2 000,--. (Petrus Jacobs) Het hoofdaltaar werd vergroot met 2 engelen. Aangekocht werd een rood zijden gewaad voor Fl. 87,-- en een met gouddraad geborduurd kruis voor Fl. 450,-- buiten bezwaar der kerkekas.

1897. Geschiedenis van Aurora.

1898. De Bisschop van Sebaste kwam hier een H. Mis in het Armeens lezen.

29 maart werd Pastoor Van mens Deken van Bergen op Zoom en werd Pastoor Middelaer assistent met recht van opvolging. Op 1 juni werd hij definitief tot pastoor benoemd en bleef dit tot 1929, Dan volgde pastoor P. A. Stallaert tot 1958.

Mgr. A. van Mens

Uit de nalatenschap van de heer G. Schuurmans, oud-hoofd der school te Woensdrecht.

Woensdrecht R. K. Kerk en Pastorij

DOBBELE WIETJES. (Dubbele witjes)

Dobbele wietjes kun je gerust in één adem noemen met de **Beirendrechtse Begankenis**.

Tenminste zo was het tot 28 jaar geleden.

Als kleine vent mocht je met je moeder te voet naar Beirendrecht (B).

Dat was altijd een vermoeiende, maar ook een leuke tocht.

Bij slecht weer namen we de tram en dan moest je aan de “Kabeljauw” overstappen op den Belze electrike tram.

Over de “Begankenis” zelf hoeven we niks te schrijven, want daar heeft Ad van Veldhoven al het een en ander uitvoerig over gememoreerd in zijn artikel in Tijding 1995-2 over 250 jaar “**Beirendrechtse Begankenis**” door die van Ossendrecht.

Eerlijk gezegd was de bedevaart naar Onze Lieve Vrouw voor ons een bijkomstigheid.

Want de aantrekkingskracht voor ons, klein mannen, lag meer op het gebied van lekkernijen zoals: dobbele wietjes, koeistouwers, beenhouwers en, als het lijn kon, een lekker Bels ijsje.

We. Peter en ik, praten met Frans Brands, de naamgenoot van de bekende Zandvlietse wielrenner Franske Brands. Er is geen familieverband.

De Frans, die wij bedoelen, is de laatste dobbele wietjesmaker geweest te Berendrecht.

Deze Frans zijn overgrootmoeder kwam uit Verrebroek, een klein plaatske van over de Schelde. In de volksmond noemde men haar: Door van Kee van de Kaai. Zij trouwde met een zekere Beekman uit het Nederlandse Steenberg.

Dat koppel trok naar Zandvliet en ze kregen gezamenlijk 4 dochters.

Als we het goed hebben begrepen, onze zegsman is ruim 80 jaar, dan heeft Door van Kee van de Kaai het maken van dobbele wietjes uit Verrebroek (in de contreien van Doel) hier geïntroduceerd.

Eén der dochters heeft het maken van d zoetjes geleerd van haar moeder. Ze stond ermee te koop op de Beirendrechtse Begankenis, vroeger een rijke toeloop van bedevaartgangers bij O.L. Vrouwke van den Hagelberg. Ook op de Ossendrechtse kermis was men met dit spul present.

Trouwens niet alleen dobbele wietjes waren een gekende en begeerde lekkernij. Rijen met kraampjes stonden opgesteld met allerhande koopwaar, waaronder de ons bekende “Carro-witjes”, ook van die zoethoudertjes, welke wat groter waren dan de dobbele wietjes.

De 3 zussen van het gezin Beekman wilden graag het procédé weten van hoe die lekkernij gemaakt werd. Maar hun zus, aan wie de moeder het recept had toevertrouwd, had geen pottenkijkers nodig. Dus zij alleen bleef de enige echte fabrikante!

Waarvan en hoe werden deze snoepjes gemaakt?

Frans: “Je gaat ervan uit, dat de beste grondstoffen hiervoor in aanmerking komen. Ik gebruik “Boni” patentbloem en griessuiker S 2.

’s Morgens om 9 uur werd dit pasteimengsel op de daarvoor bestemde papiervellen (ouwel) gespoten met een apparaatje met perszak met 5 rijen van 10 “schuimpjes”. Deze werden op een formaat van 40 bij 30 cm en 6 x 50 dobbele wietjes aangebracht

Deze vellen worden op triplexlaten gelegd en in diverse lagen met tussenruimten op elkaar gestapeld.

Het drogen moest bij constante temperatuur plaats vinden.

's Avonds werden ze in 7 minuten tijds gebakken. Het moest gaar zijn, maar zeker niet te hard. En zeker niet bruin, maar hagelwit!

Beste mensen, U kent de methode, U heeft het recept. Begin ermee met mate en als het goed lukt, ga dan volgend jaar ermee naar de Beirendrechtse Begankenis. Succes is verzekerd.

Dobbele wietjes werden voor de oorlog 40-45 verkocht à 1 frank per vel van 300. Direct na de oorlog werd dat 6 à 7 Belg. Franken.

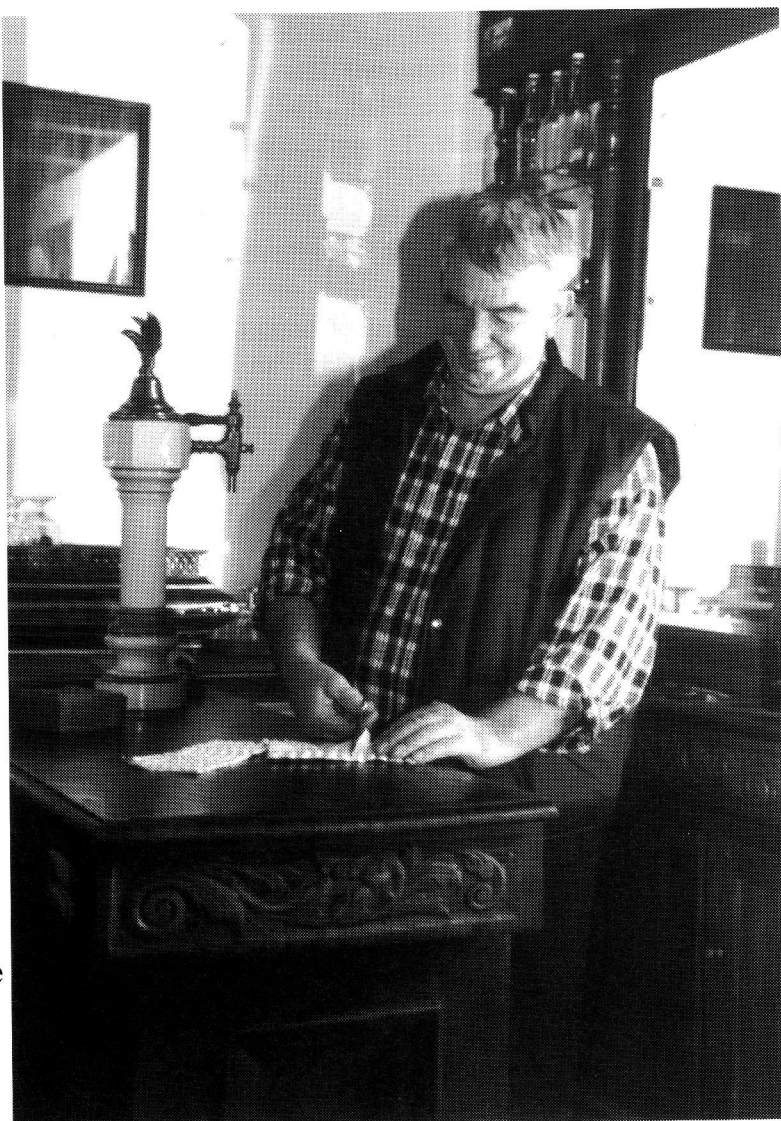
Tel uit je winst!

Het was een gezellige babbel met Frans Brands. Triest was wel, dat zowat een jaargeleden zijn vrouw is gestorven aan een gevreesde ziekte.

Doordat het paar kinderloos is gebleven, kwam die klap wel hard aan.

Misschien hebben de dobbele wietjes ertoebijgedragen, dat, toch zeker in vroeger jaren, het aantal pelgrims naar het Lieve Vrouwke toenam. Maar als snoepgoed een trekpleistervoor de jonge jeugdigen was, bleek dat voor later het besef kwam, dat er meer dan deze lekkernij alleen in het mooie Berendrecht te vinden was.

Laat ons hopen dat de Beirendrechtse Begankenis door de eeuwen heen moge blijven voortgaan.....
..... **mèt of zonder de "Dobbele wietjes".....!**

In het cafeeke van het museum "Den Aanwas" is Sjos van Loon bezig met het verknippen van de grote vellen "dobbele wietjes".

Foto: Mevr. Jansen.

B. Adriaansen.

Ossendrecht, oktober 2002.

Eeuwenoude vennen in het Woensdrechtse landschap.

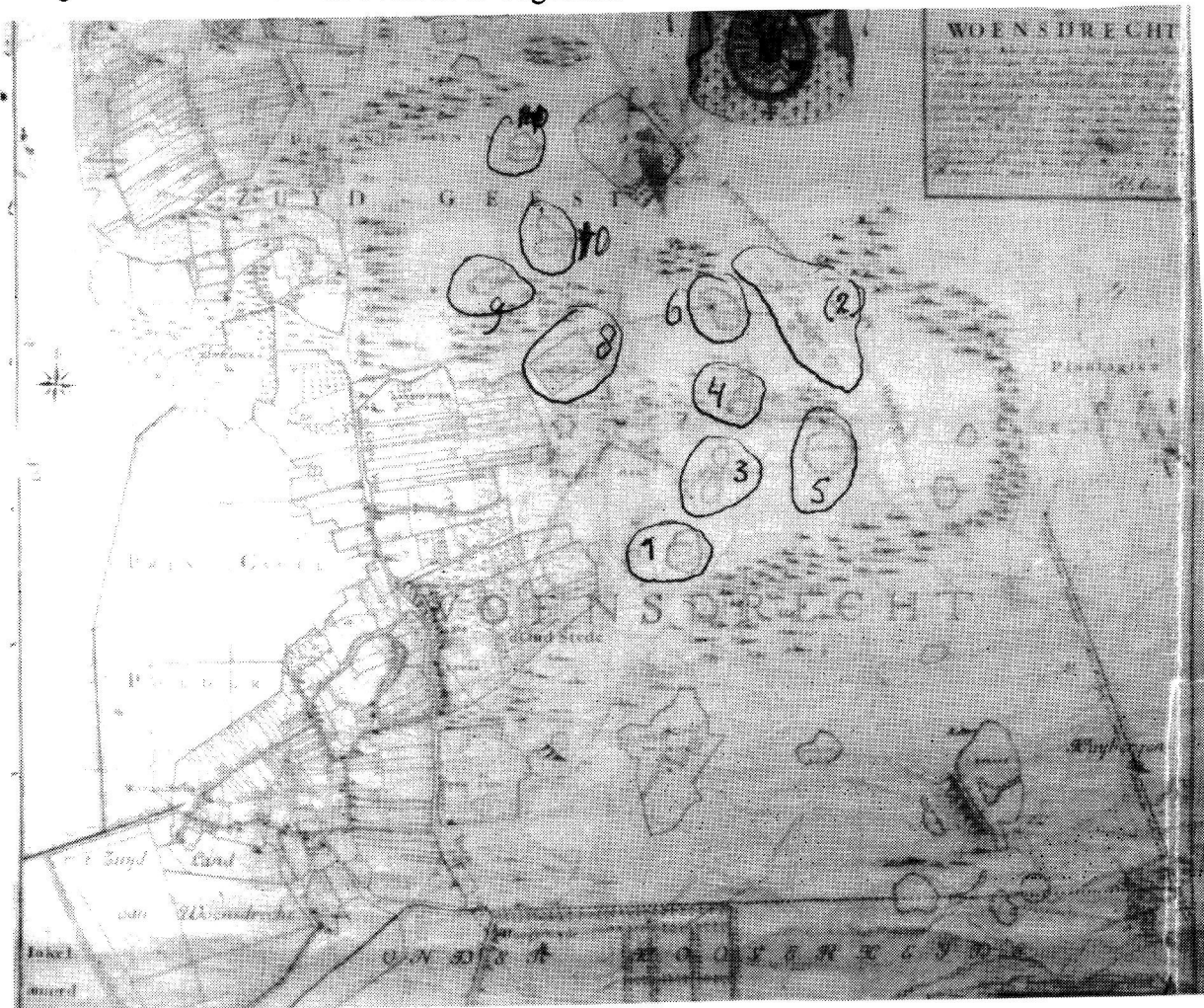
Bij het zoeken naar informatie over het landgoed Mattemburgh, werd mijn aandacht voor het meer natuurlijke gebeuren weer gewekt door een kaart uit 1743 van P.J. Adan, een heel bekende landmeter uit die tijd.

Deze man had de hele omgeving zo mooi en zuiver in kaart gebracht, dat hetgeen daar nu nog van over is nog steeds terug te vinden is. Mijn oog viel op een groot aantal ingetekende vennen en hun bijzondere namen er bij. Hoe kwamen die vennen aan hun naam en waarom waren die namen op latere kaarten van naam veranderd of lagen ze soms ook wel op een andere plaats? Mijn nieuwsgierigheid was gewekt.

Deze vennen en sloten, of zo u wilt waterlopen, markeerden vroeger meer dan iets anders ons West-Brabantse landschap. Ze waren van belang als grensafbakening, voor de oriëntatie, de drinkwatervoorziening, visserij, afwatering en zo kunnen we nog wel een aantal punten noemen. Ook nu nog spelen deze vennen en waterlopen een belangrijke rol in onze samenleving, al staan wij daar niet zo bij stil.

Zo wordt bijvoorbeeld al in 1772 't Afgelate venne vernoemd samen met 't Swaerteven, 't Kleyn Meeuwven, 't Claerven en 't Moerven. Alle vijf stonden ze met elkaar in verbinding en werden afgelaten op de Koye Moeren en 't Korteven, die het teveel aan water dan via sloten afvoerden naar de Schelde.

Het Afgelate venne, 't Swaerteven en 't Moerven behoorden tot de woeste gronden, evenals de moerasgebieden die werden gebruikt voor de turfwinning. Later werden die gronden dan weer gebruikt voor landbouw of bebossing. Maar daar komen we later in een ander artikel nog op terug. Laten we met de kaart van 1743 beginnen.

Op deze kaart van Petrus Johannes Adan komen een groot aantal vennen voor. Het bleek niet mee te vallen al die namen te lezen, daarom was een beroep op ons lid Eg. Suijkerbuijk nodig. Een man die deze geschriften leest alsof het de krant van vandaag is. Allereerst de uitleg van de kaart:

Kaarte van de Heerlykheden vande Zuyd Geest en Woensdrecht.

Gedaan bij.....vandergis gesworen landmeter geadviseert door den Edele Souvereinen Raad en Leen Hove in Brabant in 'sHage ten laste vande wel edele gestrenge Heeren Raeden en Reekenmeesters vanden Doorlugtigen Huijze van Bergen hebbende de schijdinge de Jurisdictiën geteekent en getrokken naar aanwijssinge van de schepenen en oude lieden moet daarvan onderigt sijnde en volgens eenige declaratiën berustende in de archieven vanden voorschreven doorluchtige Huijze Raekende de selve schijdingen ende.....in eigen Heijvelden gemeten naar aanwijssinge van de eijgenaren oft Bruijkers der selve alles met de Bloise ofte Marquisaetse maete.

Actum 7 Julius 1743

P.J. Adan.

Einde citaat.

Op de verschillende kaarten kwam ik ook heel bijzondere namen tegen zoals: "Kometenwaschven". Op de kaart van 1743 staat dit ven nog aangeduid onder de naam 't "Waschven"(1). Maar hierover een andere keer meer.

(Omdat op de kaart wat moeilijk de namen te lezen zijn, heb ik er tussen haakjes nummers gezet zodat u ze terug kunt vinden.)

Daarnaast trof ik vennen aan die op de ene kaart wel voor kwamen en op de volgende niet meer of op een heel andere plaats. Dit kan bijvoorbeeld gebeurd zijn tijdens het graven naar turf, of leem voor de steenbakkerij, waar het ene ven gedicht werd met de afgegraven grond van het andere ven. Mogelijk kreeg dan het nieuw ontstane ven de naam van het vorige, maar dit zijn slechts gissingen. Ik heb daar niet verder naar gezocht. Ook verschrijvingen van de verschillende landmeters kunnen hier de oorzaak van zijn. Ze waren, naar het schijnt, niet allemaal even betrouwbaar.

Na 1840 hebben in dit gebied ook ontginningen plaats gevonden. Het is goed mogelijk dat ook hierdoor veranderingen van namen hebben plaats gehad. Mogelijk zijn ook de verschillende schalen van de kaarten oorzaak geweest van onjuiste interpretaties..

Pers-vennetjes. (2)

Op de kaart uit 1743 van Petrus Johannes Adan zien we bijvoorbeeld westelijk van de "Baene van Bergenopdenzoom naer Huybergen" vijftien dicht bijeen liggende "Pers-vennetjes".

De naam "Pers" zou kunnen duiden op "paarden". Deze vennetjes zouden een drenkplaats geweest kunnen zijn voor de postkoetspaarden. De postkoetsen reden vroeger niet over gebaande wegen, maar vaak van ven naar ven waar de paarden dan even hun dorst konden lessen en rusten. Het is zelfs ook mogelijk dat er paarden in verdronken zijn. Het was daar natuurlijk in die tijd een moerassige toestand, want in de directe nabijheid lagen nog een aantal vennen zoals het Groot Meeuwven(6), Klein Meeuwven(4), Boompjesven(8) (wat later Bloempjesven werd), Swaerteven(5) en zo lagen er nog een aantal. Maar dit is voor een later tijdstip.

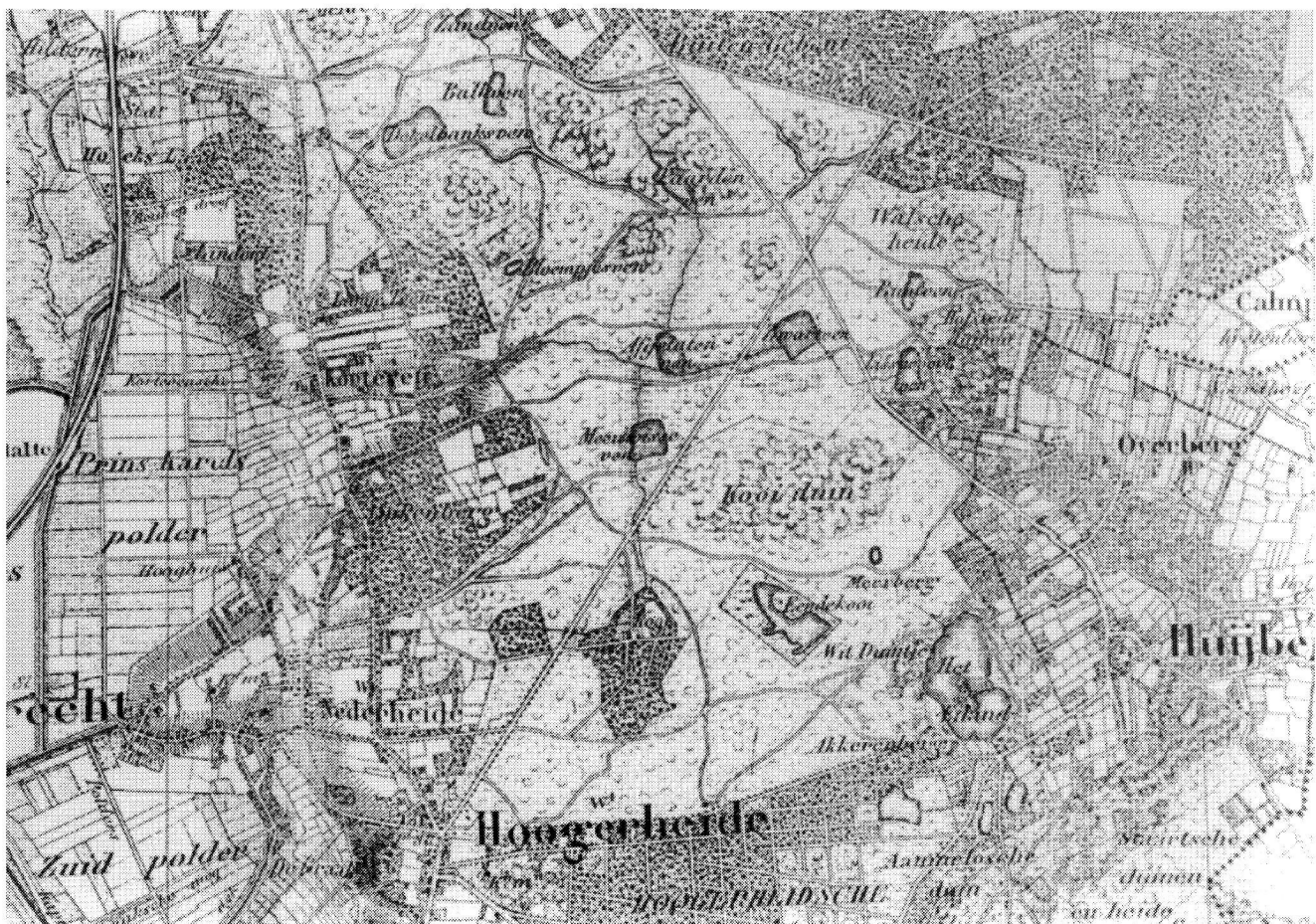
Eerst nog even terug naar de Pers-vennetjes. Op de topografische kaart van 1850 zijn de Pers-vennetjes verdwenen, er ligt dan wel één ven dat groot van omvang is, het Paardenvan en dat ligt er nog altijd, langs de Moerkantsebaan aan de kop van de startbanen van de vliegbasis Woensdrecht net buiten de afrastering. Hoewel het sterk aan het verzanden is, sieren nog altijd mooie waterlelies het oppervlak en in het moerassige deel vindt u er de mooie veenpluis en het kleine ronde zonnedauw. De bloemen van het veenpluis werden vroeger gebruikt als vulling in kussens. Hier werden dan vaak wat knoppen van de gagelplant in gedaan om de slaap te bevorderen. Maar of het een succes geweest is, staat nergens vermeld.

Het groot Meeuwven en klein Meeuwven duiden waarschijnlijk op daar levende kolonies meeuwen. Noordelijk van d' Ekelbankse duinen lagen ook nog 't Ekelbanksven(9), Zandven(10) en het Balkven(11). Voor de mensen die hier bekend zijn, kunt u 't Ekelbanksven situeren langs het pad van de Lange Steen, de laagte tegenover de vroegere boswachterswoning van Kees Kapitein. Vroeger heette dit de Ekelbankse hoeve.

Tussen de twee duingebieden d' Ekelbankse duinen en Schanse duinen lag toen ook al het nu nog steeds bekende Bloempjesven, ook nog Boompjesven(8) geheten. Op de kaart is het door een rechthoek omgeven, bestemd voor ontvening of leem? Op de topografische kaart van 1850 zijn het Groot Meeuwven en Klein Meeuwven verdwenen en zien we bovendien dat het Bloempjesven en de rechthoek naast elkaar liggen. Is dit na het ontvenen of het weghalen van leem voor de steenbakkerij?

Afgelate venne. (3)

Terugkomend op de kaart van 1743, zien we onder het klein Meeuwven(4) twee naast elkaar liggende vennen met de naam "Afgelate venne".

In 1850, dus ruim honderd jaar later, is dit veranderd in één Afgelate ven, maar groot van oppervlakte. Dit werkelijk prachtige ven ligt nog altijd op de vliegbasis Woensdrecht, dicht bij de verkeerstoren. Dit ven moet dus al meer dan tweehonderdzestig jaar oud zijn en had, toen ik er nog werkzaam was, veel idyllische plekjes rondom de oevers.

De naam duidt er op dat dit ven ontstaan is doordat van een ander ven het water naar hier werd afgelaten om er vermoedelijk turf te kunnen steken. Rond dit ven bloeide vroeg in het voorjaar het zeer zeldzame moerasviooltje, waarvan het zaad vroeger gebruikt werd bij de bestrijding van eczeem en huiduitslag.

't Swaarteven. (5)

Oostelijk ligt in 1743 een vrij groot "Swaarteven"; in 1850 en op latere kaarten heet het "Zwartven" Deze naam zou wel betrekking kunnen hebben op de kwaliteit turf die er gestoken werd. Hoewel er over de echte turfwinning weinig bekend is, zou het kunnen zijn dat er wel wat goede kwaliteit turf gestoken is voor de bevolking in deze regio.

Dit ven werd in 1934 door de gemeente aangekocht en in het kader van de werkverschaffing gedempt met de bedoeling er landbouwgrond van te maken. Pas veel later, in 1986 is dit gebied van ongeveer 8 ha. door Defensie aangekocht van de gemeente en landbouwer J. Wouts ter verbetering van de beveiliging van de vliegbasis. Het deel van de gemeente was in die tijd gepacht door landbouwer Belde. Voor beide landbouwers verviel hiermee het recht van overpad over het terrein van de vliegbasis. In het kader van de herplantplicht werd het terrein beplant met jonge bomen en struiken.

Hoewel er dus al lang geen ven meer bestaat, wordt dat deel van de basis nog altijd als "Zwartven" aangeduid en blijft er dus nog een stukje cultuur bewaard. Omdat het gebied ondanks de drooglegging nat bleef, is er een vrij brede diepe sloot doorheen gelegd waarin nu de mooie grote lisdodde groeit, bij ons beter bekend als sigaren. De kleine soort van deze plant zien we vaak verwerkt in bloemboeketten. We vonden er echter ook de prachtige rietplanten met hun wuivende aren, de waterranonkel en gele plomp.

U merkt wel, (helaas kunnen wij daar niet meer van genieten) dat er op zulke afgesloten gebieden heel veel, echt mooie wilde natuur te vinden is. Op de meer droge gedeelten vinden we veel vlasbekjes en ridderzuring. Deze plant dankt zijn naam aan het feit dat in de middeleeuwen de kruistochtridders hun zwaarden met deze plant bestreken om zich tegen allerlei invloeden te beschermen. Zelfs het akkerviooltje was hier te vinden.

Alle gronden welke we tot nu toe besproken hebben, werden vanaf 1836 door P.J. Cuypers aangekocht van het amortisatiesyndicaat, een staatsorgaan dat belast was met het verkopen van minder nuttig geachte domeingoederen.

In een volgende aflevering hopen we u nog wat meer over deze oude vennen te kunnen vertellen.

Adrie van Zunderd.

Bronnen:

Archief gemeente Woensdrecht, met bijzondere dank aan de heer M.J.A. Schoutens waar al het benodigde kaartmateriaal mocht worden geraadpleegd.

Streekarchief Nassau- Brabant te Zevenbergen.

Publicatie van het Archivariaat "Nassau-Brabant", De Mattemburgh: een landgoed en zijn bewoners.

Eg. Suijkerbuijk, lid heemkundekring het Zuidkwartier.

TRAPKESBERG.

Van de heer Verpraet uit Kapellen (B) ontvingen we de onderstaande aanvulling op een artikel in Tijding 2001-3.

“1. Gaarne wil ik aan mijn artikel in Tijding 2001-3 enkele lijnen toevoegen. Vooreerst heb ik het volste begrip voor het ontstaan van de naam “Trapkesberg”. Toch vind ik, dat historische toponiemen behouden moeten blijven.

Toevallig ontmoette ik de heer Cees van Erp uit Bergen op Zoom. Hij werd gepensioneerd als diensthoofd van het Staatsbosbeheer West Noord Brabant. Hij vertelde mij, dat boven op de Huzarenberg een Belgische enclave ligt van “acht vierkante meter”. Hij heeft ooit voorgesteld deze te laten aankopen door het S.B.B. Men is daar nooit op ingegaan.

2. Enkele kanttekeningen bij het artikel op blz. 32 <De graanvoorraad in Woensdrecht in 1698> en <Ziekenbarak aan de Vinkenbergt> op blz. 35.

De graangewassen tarwe en koren verwijzen naar twee verschillende bodemsoorten: tarwe gedijt zeer goed op zwaardere meer vruchtbare grond. Koren is de naam, die reeds eeuwenlang gebruikt werd in de Brabantse Kempen voor rogge. Die zaaide men op arme, schrale zandgronden.

Erwten en bonen kunnen ook op zandgrond geteeld worden. Vlinderbloemigen hebben wortelknolletjes, waarmee zij stikstof voor de plant opneembaar kunnen maken.

Gerst en haver kunnen op beide grondsoorten gekweekt worden. Boekweit is een gewas, dat op zeer schrale gronden nog tiert. Uit de opgegeven cijfers kunnen we afleiden, dat de oppervlakte van teelten op zandbodems veel groter was dan op zware grond.

De dieren werden gehoed: de runderen en paarden in vochtige beekdalen of op uiterwaarden (de bodem is voedselrijker). Op de drogere zandgronden liet men schapen en geiten grazen. Men had per dier gemiddeld 1 ha nodig; vandaar de zeer uitgestrekte heidevelden, zelfs bij kleine woonkernen.

De varkens werden gehoed in eikenbossen of langs wegkanten met eikenbomen beplant. Soms werden eikels geraapt als voedsel voor de varkens en dit vooral door de arme mensen. Door de schrale kost leden al deze dieren aan rundertuberculose, Zij waren mager en gaven weinig melk met een zeer laag vetgehalte. Het productieniveau lag dus zeer laag.

Rundertuberculose veroorzaakt geen infectie bij mensen, terwijl runderen niet vatbaar zijn voor menselijke tuberkelbacillen. T.B.C. is wel een ziekte, die het beenderstel ontkalkt.

Op die plaatsen, waar turf gegraven werd of grijs zand gewassen werd om als wit zand op de vloer gestrooid te worden, was de bodem geaccidenteerd. Hier gebeurde het wel, dat een schaap in zo'n diepe kuil viel en zijn poot brak. Komt er in zo'n kuil veel kwelwater voor, dan groeit daar steeds Beenbreek, Evenals nu, zochten de mensen van toen ook naar de oorzaak, waarom schapen soms hun poot braken. Het sappige, malse blad van het lelie-achtige plantje was zeer begeerd door de grazende schapen. De herders meenden dat de oorzaak van die breuken bij het eten van dit plantje lag. Vandaar de naam. De echte oorzaak ervan was de rundertuberculose.

Toen ik in 1950 mijn apothekersdiploma behaalde, had men juist enkele synthetische preparaten op punt staan, om T.B.C. te behandelen. Deze werden toen meestal gecombineerd met Streptomycine, een giftig antibioticum. T.B.C. heeft men stilaan kunnen terug dringen, maar niet kunnen uitroeien. Verzwakking, gebrek aan rust maakt mensen vatbaar voor deze ziekte, b.v. bij overdreven “lijnen” om een mooi figuur te krijgen. Ook het niet gebruiken van vers, gevarieerd voedsel kan de kans op infectie vergroten. Een slecht verzorgde longontsteking kan een aanzet worden naar T.B.C.

Voorzichtig blijven voor deze ziekte is een gouden raad.

Dit was een verhaal van Landbouw naar Tuberculose.”

Kapellen, 20 februari 2002.

P.L. Verpraet.

Zeer geachte redactie,

Zij het met enige aarzeling voldoe ik alsnog aan uw verzoek een stukje te schrijven voor de "Tijding". Ik mag thans gewoon lid zijn van de heemkundekring HALCHTERTH. Dan kan ik namens die kring niet ingaan op de door u gestelde vragen. Dus geef ik een persoonlijke mening over de streek waarin "HET ZUIDKWARTIER" helemaal thuis is. In de hoop, dat die mening door vele medeleden van die kring gedeeld wordt..

Met enige verbazing ontdek ik elke keer weer opnieuw hoe mooi het gebied van het Zuidkwartier toch is. Van waar je dat gebied in fietst, het is telkens weer verrassend nieuw, ook al ben je er gisteren pas geweest. Vijftig jaar geleden, toen de autoweg naar Zeeland nog niet was aangelegd, fietste ik meerdere malen per week langs de oude Antwerpsestraatweg van Bergen op Zoom richting Hoogerheide v.v. In de vroege ochtend kon je dan vlak voor de villa van Kuipers zo'n laaghangende mist treffen, dat je er overheen kon kijken. Schelde-effect. En ondanks de autoweg kun je dat effect daar nog aantreffen.

Fiets je langs de Vossenweg richting de Duintjes, dan kun je je in het Limburgs heuvelgebied wanen gezien de hoogteverschillen. Het is er rustig en ontzettend mooi. Rechts Hildernisse.. Van de Duintjes onder langs de dijk naar de oude Zeeuwseweg; oversteken en richting Non Plus Ultra. Daar kijk je al uit over de Woensdrechtse polders en het ziet er zo vredig uit. Woensdrecht op de rand van de Brabantwal. En altijd gaan mijn gedachte naar oktober '44 Als je via de Onderstal naar Hoogerheide rijdt, steek je van de Raadhuisstraat over om richting Ossendrecht/Calfven te fietsen. Pak vlak voor het Calfven links de Trambaan . Op de rand van de Brabantwal . Een schitterend uitzicht, rechts over de polders. En schitterend, die Trambaan. U mag raden waar, maar ergens op die baan kijk je eeuwen terug. Via de Bm. Voetenstraat kun je even het Heemhuis aandoen. En vanaf de zolder weer de Ossendrechtse polder inkijken

Het wordt kiezen om richting Putte te rijden. Langs de Abdijlaan en even 't Jeugdhuis aandoen. Of via de Laagstraat etc. naar de Putseweg. Of misschien over Zandvliet/Stabroek, Het is overal mooi. Ook al zie je de industrie net over de grens duidelijk als een dreiging. Putte. Daar kan ik meer over vertellen. Maar laat ik het houden bij de Hoogebergdreef; Helemaal aan het eind daarvan vind je dan die hoge berg met daarop een landmeetpunt. Van Putte kun je door de bossen -kort langs de Kalmthoutse heide- richting Huybergen, Hoewel, de fietspaden langs de Putseweg zijn prima. Schitterend ! Je kunt zelf bekijken waar je uitkomt. Op de Huybergseweg of wat meer aan de Zuidkant van Huybergen. Ook hier kun je je buiten de bebouwde kom "kwijt"fietsen. Over een stukje België richting Wouwse plantage. Of langs de molen rechtdoor en dan voorbij pastor Testers linkssaf. Langs de vliegbasis richting Hoogerheide. En dan langs de Verlengde Duinstraat, Wouwbaan en Zandfort richting Korteven. Vanaf het Korteven door de bossen van Kuipers richting Lievensberg. Want per slot van rekening moet ik naar Bergen op Zoom. !

Beste redactie, lieve lezers, mij werd ook gevraagd waar volgens mij meer aandacht aan moet worden besteed. Ik ben zomaar, vanachter mijn computer, door het Zuidkwartier gefiets. Schitterend mooi. En mijn route kan nog "tig" keren anders. Bedenk eens hoe je van het Zuidkwartier en ver daarbuiten vele mensen op de fiets kunt laten stappen om zelf het Zuidkwartier te bekijken. Ik weet uit ondervinding hoe ze dat zullen vinden. Heel mooi !. Ook weet ik bij ondervinding hoe ze de ontmoetingen met de mensen uit het Zuidkwartier zullen ervaren. Fijn ! Want dat echte Brabantse gemoedelijke, dat leeft daar nog !

Dit is dus de mening van Janus Verswijveren, eerder voorzitter van h.k.k. HALCHTERTH Lid van deze kring en van de h.k.k. HET ZUIDKWARTIER .

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

Mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen voorzitter
Langeweg 39, 4641 RA Ossendrecht
☎ 0164 - 672563

De heer L. van den Bergh onder-voorzitter
Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide
☎ 0164 - 613339
E-mail: mjvandenbergh@wanadoo.nl

De heer J. Halters secretaris
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht
☎ 0164 - 672854

De heer A. Mattheussens penningmeester
Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht
☎ 0164 - 672662

De heer C. van Beeck bestuurslid
Keizerstraat 44, 4645 GR Putte
☎ 0164 - 603804

De heer J. van den Bergh bestuurslid
Putseweg 36, 4631 CN Hoogerheide

De heer J. van Loon bestuurslid
Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht
☎ 0164 - 672782

De heer P. Meeuwisse bestuurslid
De Tulp 21, 4631 AJ Hoogerheide
☎ 0164 - 613742

De heer A. van Veldhoven bestuurslid
Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht
☎ 0164 - 674505

De heer J. Wils bestuurslid
Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide
☎ 0164 - 612447

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

1 Heemschut	L. Timmermans , Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel 0164 - 612546.
2 Toponymie	Vacant
3 't Kwartier	J. Wils, Prins Hendrikstraat 35,
4631 KB Hoogeheide, tel. 0164-612447.
4 Distributie	J. Halters, Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854.
5 Archeologie	Mevr. K. Sion (secretariaat) Eikenlaan 3,
4641 GB Ossendrecht, tel. 0164-672678.
6 Oude Handwerktechnieken	Mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal,
Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
tel. 0164 - 612536.
7 Zanggroep	A.A. Ots, de Wilg 31,
4631 DD Hoogerheide, tel. 0164 - 616020.
8 Redactieraad	Voorlopig kopie inleveren bij:
J. Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht
Tel. 0164-672854
9 Oude talen, gezegden, spreuken, etc.	W. Groffen, Pasteurstraat 51, 4631 LE Hoogeheide
tel. 0164-612441
10 Evenementen	Bestuur.
11 Documentatie	J. Halters, Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854
12 Kruidentuin	A.P. Princen, Burg. Moorsstraat 25,
4631 EC Hoogerheide, tel. 0164 - 620187.
13 Museum	Mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen, Langeweg 39,
4641 RA Ossendrecht, tel. 0164 - 672563
14 Fotografie	A. Kil, Moleneind 37
4641 SB Ossendrecht, tel. 0164 - 672887
15 Genealogie	A. van Veldhoven, Pottenbergen 6,
4641 HK Ossendrecht, tel. 0164 - 674505

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

INFORMATIE VOOR DE LEZER

"Tijding" is het periodiek van de heemkundekring "Het Zuidkwartier" en verschijnt 3x per jaar.

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar bij:

De heer J. Halters,
Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht.
☎ 0164 - 672854.

De normale afleveringen kosten e. 3,25 per stuk. (Van het lopende jaar e. 4,--)

Speciale uitgaven en dubbeltijdingen kosten e 4,-- per stuk. (Van het lopende jaar e. 5,--)

Gebruikte, in goede staat verkerende, Tijdingen kosten e 2,-- per stuk.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Hr. J. Halters,
Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht.
☎ 0164 - 672854.

en/of

Hr. C. van Beeck,
Keizerstraat 44,
4645 GR Putte.
☎ 0164 - 603804.

De contributie bedraagt vanaf 1-1-2003 e. 14,-- per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt e. 6,00 extra aan portokosten in rekening gebracht. Voor België e. 7,00.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ten name van penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 14.05.21.436, of op gironummer 276.04.67 ten name van Heemkundekring "Het Zuidkwartier", Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan.

De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Errata Tijding 2002-2:

- Op pag. 5 moet onder de bovenste foto voor mevr. Berck gelezen worden: **Mevr. Derkx-Thijs**
- Het feestlied op pag. 6-7 is geschreven door Mevr. Van den Brink.
- Op pag. 13 moet onder de onderste foto voor Mevr. Bakx-Soffers gelezen worden: **Mevr. Bakx-van Roosendaal.**

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

Rembrandtstraat 33 Tel: 0164 25 94 69
4625 CA Bergen op Zoom Fax: 0164 24 09 46
E-mail: postbus@sprintcopy.demon.nl